کاتێک بە دەمووچاوەکانی کۆمەڵگای تورکی ڕووخساری خۆیانمان پیشاندەدەن.. نووسینی بەکر ئەحمەد

“یادەوەری بێ کێشە نییە، چونکە ئینسان کاتێک یادەوەری بانگدەکاتەوە، ئەوا بە پێداویستییەکی هەنووکەییە. ڕابردوو لە ڕێگای هەلومەرجەکانی هەنووکەوە خۆیمان دەداتەدەست بۆ تێگەیشتن. ئەمەش بە مانای ئەوە دێت کە یادەوەری دووبارە لە فەرمدەرێتەوە. بۆیە مێژوو و یادەوەری هەمان شتمان پیشاننادەن. ” (1)
دەستپێکردنی من لێرەوە بە سەرنجدانە لەو مێژووە ڕێشانەی کە گروپێک برینێکی قوڵ لە جەستەی گروپێکی دیکەدا دروستدەکات و ئەم ڕووداوە دەبێتە یادەروریی و میژوویەک کە هەردوولا، تاوانبار و تاوانلێکراو لە دوو گۆشەنیگای جۆراوجۆرەوە سەرنجی دەدەنێ.

کورد چۆن لە ئەنفال دەڕوانێ ، هاوڵاتییەکی عەرەبزمان چۆن دەیبینێ. کورد چۆن لە یەزیدیەکان دەڕوانێ و ئەوان چۆن لە ئێمە، جووەکان و ئەڵمانییەکان. ئینسان دەکرێ لیستێکی درێژ بنووسێتەوە بۆ ئەم پەیوەندییەی ئەم گروپە جۆراوجۆرانەوە بەیەکەوە دەبەستێتەوە، بە تایبەت لە کاتێکدا کە خوێن و فرمیسک لە نێواندایە.

کێشی من لەم نووسینەدا ، سەرنجدانە لە پەیوەندی نێوان هاولاتی کورد و کەمایەتییەکانی دیکەی ناو تورکیا لە گەڵ هاولاتیانی تورکدا، ئەویش بە سەرنجدان لەو دراما تورکییانەی کە لە نێتفلێکس و پلاتفۆرمەکانی دیکەی پەخشکردنەوە دا دەبینرێن. نەک ئەو دراما تورکیانەی کە لە تەلەفیزیۆنە کوردییەکانەوە دەبلاجکراون و پەخشدەکرێن.
بۆ سەرنجدان لەم درامایانە، ڕوونکردنەوەیەکی کورتم پێویستە سەبارەت بەو چوارچیوە تیۆریانەی کە لەگەڵ ئەم پرسیارانەدا سەروکاریان هەیە، ئەویش چۆنێتی مامەلەکردنە بەم رووداوانە لەلایەن گروپە جۆراوجۆرەکانە . بۆ کورتییەکەی هەڵبژاردنی کامە ستراتیژی بەکاردەهێنرێت بۆ ئاوڕدانەوە لە کردەوەکانی گرووپی خۆ کاتێک مێژووی گرووپ خوێناوی و ئازارخوڵقێنەرە بۆ ئەندامانی گروپی

بەرانبەر. کەمکردنەوەی ویژدانناڕەحەتی یان "ئازاری ویژدان" وبە نوستالژیاوە باسکردن لەو ڕووداوانەی کە ڕویانداوە، دوو ستراتیژی ناسراون بە مامەلەکردنی گرووپە دەستدرێژیکەرەکان بە مێژووی خوێناوی خۆیان. ئایا ئەوەی لەم درامایانەدا دەبینرێت، دەکرێ جۆرێک لە کێششەکی هێزە زیندووەکانی ناو کۆمەلگای تورکیا بێت بە مێژووی خویناوی ئەم ولاتە کاتێک حەرامەکانی دوێنێ ناخرێنە ناو مەملەکەتی حەرامەکانەوە و بە دەنگ و ڕەنگی خۆیانەوە، ئەوە دووپاتدەکەنەوە کە لە ڕۆژگارێکی تردا بۆیان نەبووە بیکەن. با سەرنجێکی خێرا لە هەردوو چەمکی نۆستالژیا و ویژدانناڕەحەتی بدەین و دواتر بگەڕێینەوە بۆ لای پرسیارەکانی سەرەوەمان.

ویژدانناڕەحەتی:

کاتێک گروپێک دەستدرێژی دەکاتە سەر گروپێکی دیکە، هەمیشە ئامادەیی ویژدانناڕەحەتی، یان ئەوەی بە کوردی پێیدەوترێت "عەزابی ویژدان"، ئامادەییەکی گرنگی هەیە لەلای گروپی دەستدرێژیکەرەوە. ئینسان پێویستناکات خۆی بەشداریکەرێکی چالاکی ئەو کردەیە دەستدرێژکردنە بێت. بەگوومان ئەمە بە مەرجێک کە گروپی دەستدرێژیکەر ئەوەی قبوڵکردبێت کە گروپەکەی خۆی کارێکی قێزەونی ئەنجام دابێت. ئەم هەستی ویژدانناڕەحەتییە لە داعشێکدا ناکرێ بوونی هەبێت کاتێک سەبایاکردنی کچانی یەزیدی بە ئەرکێکی ئاینی لە قەلەمدەدات، بەڵام بە زەربەی خێڵەکی ئەلمانی لەمەڕدا، مێژووی هۆلۆکۆست و ئاوشوفیتس، ویژدانێکی ناڕەحەت لە ئاستیی گروپدا دروستدەکات، ئەوەی کە پێی دەوترێت ویژدانارەحەتی کۆلێکتیڤی.
"مایکڵ هۆڵ" و"نیللا برانکۆمبی" و "یاخیل کلار" پێیانوایە کە : هەستکردن بە نارەحەتی ویژدان، پێویستی بە 4 هەلومەرجی تایبەتی هەیە.

یەکەم: چەند تاک خۆی دەبەستێتەوە بە گروپی دەستدرێژیکەرەوە یاخود نا
دووم: چەند تاک پێیوایە گروپی دەستدرێژیکەر بەرپرسیاری ئەو ڕەفتارەیە کە مەبەست بووە زیان بە گروپی دووم بگەیەنێ.
سێیەم: ئەوەی کە تاک پێیوابێ زیانی بەرکەوتووی تەرەفی ئەوبەر ناڕەوا و نائەخلاقیی بووە
چوارەم: ئەوەی کە تاک درک بە قورسی و تێچووی ئەو زیانە دەکات بە ڕاستکردنەوەی هەلەیەک کە کراوە.
لای نووسەرانی سەرەوە، سێ شێوازی تایبەت هەیە بۆ ئەوەی تێروانینی بەرپرسیارێتی گروپی خۆ کە زیانی بە گروپی بەرانبەر گەیاندووە،

کەمترین هەستی ویژدانناڕەحەتی لای گروپی خۆ بەرهەمبێنن.

بە کورتی هەستنەکردن بەوەی ئەوەی کە ڕوویداوە شتێکی گرنگ بووە.

یەکەم: ئەوەیە کە گروپی دەستدرێژیکەر هەمیشە نیگای لەسەر زیانی لێکەوتووی گروپی بەرانبەرە لە جیاتی ئەوەی چاوی لەسەر هەڵەکانی گروپی دەستدرێژیکەر بێ. بەمەش نیگای سەرنجلەخۆدان تا دێت بچووکدەبێتەوە.

دووم: ئەوەیە کە گروپی دەستدرێژیکەر هەمیشە تاوانی ئەو زیانەی گروپی بەرانبەر دوچاری بوووە لە پێشداوەرییەکانی خۆیەوە سەرنجدەدا کە گروپی بەرانبەر چ تایبەتمەندییەکیان هەبووە یان نا.

سێیەم: ئەوەیە کە گروپی دەستدرێژیکەر هەمیشە تاوانی ئەوەی ڕوویداوە دەخاتە سەر چەند دانەیەکی جیاوازی گروپی بەرانبەر کە گوایە بە هۆی ئەوانەوە ئەنجامدراوە.

لە ڕێی ئەم سێ دۆخەوە ، هەمیشە گروپی دەستدرێژیکەر بە شوێن ئەوەوەیە کە هەستی ویژدانناڕەحەتی خۆی کەمکاتەوە و چاو لە تاوانەکانی گروپی خۆی بنوقێنێ.

ئەوەشمان بیرنەچێت، دانان بە زیانی گروپی بەرانبەردا و قبوڵکردنی ئەوەی کە گروپی خۆ کردەوەیەکی نائینسانی ئەنجامداوە، ستراتیژییەکی ترە، دووبارە بۆ کەمکردنەوەی هەستی کۆلیکتیڤی ویژدانناڕەحەتی گروپی دەستدرێژیکەر وەک لە کەیسی دادگاییەکانی روواندا و ئەمڕۆی کۆمەڵگای ئەڵمانیدا دەبینرێت.

نوستالژیا

یەکێك لەو نیگایانەی تر کە ئینسان سەرنجی ڕوداوە مێژووییەکانی دیکەی پێدەدا، نوستالژیایە. لای “سڤێتلانا بۆیین” ” ئارەزوو و تاسە بۆ ماڵێک کە لە ئێستادا بوونی نییە و یاخود قەت بوونی نەبووە، بەشێک لە جومگە ناوەکییەکانی هەموو نوستالژیایەکە. نوستالژیا تاکە شێوازێک نییە کە تاک سەرنجێکی سەبژێکتیڤی لە ڕابردوو پێدەدات، بەڵکو ئەم نیگایە بەوە دەناسرێتەوە کە هەمیشە بە جومگەی پۆزەتیڤی ژیان ڕازێنراوەتەوە و وێنەیەکی کەم پۆزەتیڤ تر لە ئێستا دەنەخشێنێ. “

تیۆری نوستالژیاش، بە جۆرێکی دیکە مامەڵە لەگەڵ پرسیاری کەمکردنەوەی ویژدانناڕەحەتی دەستەجەمعی دەکات و لە دۆخی دەرپەڕاندن و ناچاربەکۆچکردنی کەمایەتییە جۆراوجۆرەکاندا سەرنجی پرسیاری پێدراوە.

ئەم ڕوونکردنەوە درێژەی من لێرەدا سەبارەت بە چەمکی ویژدانناڕەحەتی و نوستالژیا بۆ سەرنجدانێکی تارادەیەک خێرای چەند

دانەیەک لەو زنجیرە تورکیانەی سەر بە پلاتفۆرمەکانی پەخشکردنی (نیتفلێکس)ن کە لە ئاستێکی نێونەتەوایەتیدا وەک کارە سەرکەوتووەکانی دراما تورکییەکان سەرنجی دراوەتە . لە ڕێی ئەم درامایانەشەوە ، سینەما و درامای تورکی لە ئاستێکی بەرینی نێونەتەوایەتیدا بەرزڕادەگیرێت.
سەرنجدانی من لەم زنجیرانە ، لە گشتییەتی ڕووداوەکانی ناو دراماکاندا نیین، بەلکو نیگایە لە دەمووچاوە حەرامەکانی ناو کۆمەلگای تورکی کە تا زەمەنێکی درێژ لە ناو ئەرشیفە کۆنەمدراوەکانی دەوڵەتدا تووندکرا بوون و وقسەکردن لەسەر هەر یەکێکییان، بۆ زیندانیکردنی خاوەنی قسەکەر تەواو دەبوو.
ئەو گروپانەیشی کە جیگایەکی تایبەت لەم زنجیرانەدا داگیردەکەن، کورد و گرێکی و جووەکانی تورکیان.
ئایا بێدەنگکردنی کورد و قەدەغەکردنی زمانەکەیان و ناوبردنی ئەوان بە تورکی چیا لە زەمەنێکی دوورەوە، چ ئاڵوگۆڕێکی لە زەینی ئینسانی تورکدا دروستکردووە و دەرکەوتنی گۆرانی کوردی و چیرۆکی کوردی لە زنجیرە دراما تورکییەکاندا، چەندێک دەچێتە خانەی ویژدانپاککردنەوەیەکی گروپێکی دەستدرێژیکەرەوە لە بەرانبەر گروپێکی دەستدرێژیلێکراودا؟
جوولەکەکانی ئیستانبوڵ چۆن دەرکران، شەوی شەش لەسەر حەوتی ١٩٥٥ چییان لە یۆنانییەکانی ئەستەنبوڵکرد، ئەمانە بەشێک لەو دەستدرێژییە خوێناویانەن کە کۆمەلگای تورکی و ئیلیتی کولتوری تورکی لە مەملەکەتی”قەدەغەکان”ی تورکیادا دووبارە دەنگ و ڕەنگییان پێدادەتەوە و دەیانخاتەوە بەر نیگا . نەک هەر نیگای گرووپی خۆ، بەلکو لە ئاستێکی فراوانی نێونەتەوایەتیدا بۆ جیهان دەڵێ: ئاوامانکردووە.

درامای Ethos یان : Bir Başkadır

“ئێتۆس” کە ناوهێنانی دراماکەیە لە نیتفلێکسی سویددا، یەکێکە لە دراما هەرە جوانەکانی ئەم پلاتفۆرمەیە. لە تورکیادا و لە کاتی نیشاندانی ئەم زنجیرەیەدا، کۆمەلگای تورکی بە ئاستێکی سەرنجڕاکێش بەخۆیەوە جەزبدەکات.
چیرۆکی دراماکە ، نیشاندانی کۆمەڵێک دەمووچاوی ئەمڕۆکەی کۆمەلگای تورکییە بە خەون و پرسیارە سادە ئینسانییەکانی خۆیانەوە. یەکێک لەو روخسارە ئامادانەی ناو دراماکە کچێکی کوردی دەروناسە کە خوشکێکی مەزهەبی هەیە و لە دوو گۆشەنیگای تەواو دژبەیەکەوە لە بەریەککەوتنەکی هەمیشەییدان. خێزانەکی کورد کە لە گۆشەیەکی

ئەستەنبوڵدا ژیان بەسەر دەبەن و دایک و باوکێک کە هەندەی شاتە شات و قنەشەی کچەکانیان هات و هاوار لە ماڵەکەدا دروستدەکات، هەندەی کاتەکانی تر سەر قاڵی کوڕەکی گەورەی خۆیان دەبنەوە کە بە هۆی نەخۆشییە ئاوتیستییەکەیەوە، دایک و باوکی بە خۆیەوە سەرقاڵکردووە. تا ڕۆژێک لە دەنگدەرهاتن دەکەوێت و تەنها گۆرانی باوک دەتوانێت بیخاتەوە ناو جیهانی قسەکردنەوە.
ئینسان کاتێک کلیپی سووکایەتی ئیلیتی فاشیستی تورکیا دەبینێت لەبەرانبەر هەواڵی بە کوردی گۆرانیوتنی "ئەحمەد قایە"دا لە ساڵی 1999دا کە چ کاردانەوەیەک دروستدەکات، هەستدەکات کە گۆرانییەکی کوردی لەم دراما گەورەیەی تورکیادا، کە تیکستەکەی و ئاخاوتنی دایک و باوک کە بە کوردی قسەدەکەن و بە ژێرنووسی تورکی پیشانی بینەری تورکی دەدرێت، چ تەزوویەک بە ناخی ئینساندا دەهێنێت.
ڕەنگە هیچ ڕەخنەگرێکی ئەوروپی لە کەڵەی بەرزنرخاندنی ئەم پرۆژە تەلەفیزیۆنییەدا چاوی نەچوبێتە سەر ئەم دیمەنە چەند خولەکییەدا، بەڵام مێژووی بە تورکی چیا لەقەڵەمدانی کوردەکانی تورکیا و قەدەغەکردنی ئەم زمانە و زاردەربڕینی ئەم زمانە لە یەکێک لە دراما گەورەکانی ئەم ولاتەدا، کۆتایی زەمەنەکە کە مەگەر "داگیرکردنی تاریکی" بەختیار عەلی دەربڕی بێت.
زنجیرە درامایەکی دی کە بە تورکی بە "عەتییە" ناو دەبرێت و لە زمانی ئینگلیزیدا بە The Gift ناسراوە و کەش و هەوایەکی تەواو کوردی دەخاتە باکگراوندی ڕووداوە سەرەکییەکانی خۆیەوە. دراماکە لە دەوری دۆزینەوەی ئەو پاشماوە شارستانییەی کە لە تورکییەکەیدا بە "گوبەی تەپە" دەناسرێت و دەکەوێتە 15 کیلۆمەتری باشووری ڕۆژهەڵاتی شاری ئورفەوە دەسوڕێتەوە، کاتێک نیگارکێشێک بە شوێن دۆزینەوەی نهێنی ئەو ڕەمزە تایبەتییەوە کە لە تابلۆکانی خۆیدا دەردەکەوێت و ئەم ڕەمزیش بەشێک لەو وێنانەیە کە لەسەر بەردەکانی گۆبەی تەپەدا دۆزراونەتەوە. چیرۆکەکە لەسەر خەیاڵێکی زانستی بنیاتنراوە.
بەڵام ئەوە بە تەنها کورد نییە دەگەڕێتەوە ناو مێژووی ئەمڕۆی تورکیا، بەڵکو لە زنجیرە درامای "گەبەنخانە" یان لە زمانە بازاڕییەکەیدا "مەلها" دا کە بە ئینگلیزی بە The Club پێناسەکراوە، جوولەکانی تورکیا و گرێکییەکانی ئیستەمبوڵ لە سەنتەری ئەو ڕووداوانەدان کە قسەکردن دەربارەیان وەک زمانە قەدەغەکراوەکەی کوردی بووە و ئەوەتانە لەم دراما سەرکەتووە جوانەدا بەشێک لە مێژووی چۆنێتی دەرپەڕاندنی جوولەکان و قەتڵ وعامی گرێکییەکانی سالی 1955 دەبێتە تەوەری سەرەکی ڕووداوەکان.

بەڵام هەی چییە کە حەرامەکانی ناو کۆمەلگای تورکیا دەنەوە سەر شانە لە کاتێکدا ئەو دەسەڵاتە سیاسییەی لە مڕۆدا ئامادەیی هەیە پرۆژە ناسیونالیستییەکەی ئەتاتورکی لە بەرگێکی ئاینییەوە پۆشاوە و ئەمجارەیان لە ناو پرۆژەیەکی ئایینی دیدا بە شوین خەونە ناسیونالیستییەکانی تورکیاوە یە؟

بە بڕوای من، لە هەر لایەکەوە وەڵام بەم پرسیارە بدرێتەوە، ڕەهەندی سیاسی ئەم وەلامە هەمیشە ئامادەیی هەیە. ئەوە چاوکاڵی کورد نییە لە دراما تورکییەکاندا بە کوردی دێتە ئاخاوتن و جووەکان باسی چۆنێتی دەرپەڕاندنیان و گرێکەکان باس لە ناخۆشترین شەوەکانی خۆیان دەکەن لە پێنج و شەشی سێپتیمبەری ساڵی 1955دا. لە هەموویشی سەرنجڕاکێشتر، ئەم دووبارە گێراندنەوانە لە زمانی نەتەوەی سەردەستەوە دەهێنرێتە سەر شانە، تا هەردوو لایەنی کێشەکە لێی بڕوانن.

بە کورتییەکەی، ئەوە کورد نییە لە بێزمانخستنی خۆیدا بە گۆرانییەک دەگەڕێ حەکایەتی زمانداربوونی خۆی بگێڕێتەوە، بەلکو ئەوە نەتەوەی سەردەستە کە لە چرکەیەکی مێژوویدا، ئەم زمانە قەدەغەکراوە دەخاتە سەر شانە و لە ڕێگای وەرگێرانی وشەکانیانەوە، هاولاتی تورکزمان لە ناوەرۆکی گۆرانییەک ئاشنا دەکات.

بە بڕوای من، کاتێک بەشێک لە هاوڵاتییانی ئەمڕۆی شاری ئەستەنبوڵ پەلاماری کۆمەڵێک گەنجی کورد دەدەن کە بە کوردی گۆرانی دەچڕن، ئەو بەشە لە دید و بۆچوونی کۆمەلگای تورکی دێتە پێیقین کە خوازیار بووە پرسیاری بێزمانکردنی کورد، وەک ئەو پرۆژە سیاسییەی ئەتاتورک بە هەمیشە درێژەی هەبێت. ئەم دیدە بە هەمان شێوە لەمڕۆکەی کۆمەلگای ئەلمانیدا ئامادەیی هەیە کە پرۆژەی قەتڵوعامی جووەکانی لە جەنگی جیهانی دووەمدا بە ڕێگاچارەیەکی زۆر ئاسایی دەزانی بۆ کۆتاییهێنان بە مەشغەڵە کۆمەلایەتییەکانی سییەکانی ئەلمانیا و لە خەون و خەیاڵێکی نوستالژیایانەدا، ئومێدی هێنانەوەی دوێنێی هەیە بۆ ئەمڕۆ. بەڵام هاوکاتیش دەنگێکی بەرزتر و گەورەتری ناو کۆمەلگای ئەلمانیش دەبیستین کە دەچێتە خانەی ویژدانپاککردنەوەی خۆوە لەبەرانبەر ئەو تاوانە گەورانەدا کە لە زەمەنی جەنگی جیهانیدا ڕوویداوە.

بە بڕوای من، دەرکەوتنی کورد بەم ئاستە لە دراما تورکییەکاندا، دەکرێ وەک پرۆسەیەکی ویژدانپاککردنەوەی نەتەوەی سەردەست بێت لە بەرانبەر دەستدرێژیکردنە سەر کەمایەتییەکی ئەمڕۆکەی کۆمەلگای تورکیدا کە بە خۆیی و زمانەکەیەوە ڕاوەستاوە و لە گۆرانیپێیقینی خۆی نەکەوتووە. چەندەک ئەم پرۆسەی ویژداناڕەحەتییەی ئینسانی تورک و ویژدانپاککردنەوەی خۆ لە گڕو تینی خۆیدایە، دەکەوێتە سەر

بەرابەرکێی ئەو دوو تێروانینە ی کە لە بەرانبەر چۆنێتی مامەلەکردن بە ڕووداوەکانی ڕابردووە، دەکرێ چۆن هەڵوێست بنوێنرێت؟

بەڵام ئایا یۆنانی و جووەکان کە لە مڕۆدا قەوارەیەکی گەورەی سیاسی پێکناهێنن، بە هەمان مەغزای داوالێبووردنکردنەوە دێنەوە سەرشانۆ وەک چۆن پرسیاری ویژدانناڕەحەتی ئەم دەستدرێژییە مێژووییە دەیهێنێتە پێش، یان ئەوان دەهێنرێنەوە سەر شانۆ وەک نوستالژیایەک بۆ زەمەنێکی پێکەوەژیانی فرەکولتووری کە لەمڕۆدا نەماوە بەڵام زەبروزەنگێکی خوێناویشیان بەرانبەر بەکارهێنراوە؟ وەک چۆن جووەکانی سلێمانی و شارەکانی دیکەی کوردستان لە پرۆسەیەکی نوستالژیئامێزدا باسێان لێدەکرێت . بە بڕوای من ئەوان لەمرۆدا لە نوستالژیادان، چونکە بە عەمەلی لێرە نین. ڕەنگە ئەم جۆرە مامەڵەکردن بە قوربانییەکانی دوێنێ بۆ هێنانەوەیان وەک نوستالژیایەک، ڕێگایەکی دیکە بێت بۆ مامەلەکردن بە مێژوویی□کی خویناوی و داننان بە تاوانەکانی دوێنێدا.

بە بڕوای من، شتێک لە کۆمەلگای تورکیدا □ویداوە کە هەتا بلیی ئومێدبەخشە. بۆیە هەر موتیڤێکی سایکۆلۆژی یان سیاسی لە پشت دەموچاونیشاندانی بێڕووخسارەکانی دوێنێی کۆمەلگای تورکییەوە هەبێت، ئەمڕۆ ئەو ڕووخسارانە لێرەن تا ڕابردووە خوێناوییەکەی خۆیانمان بۆ بگێڕنەوە.

نووسینی بەکر ئەحمەد
20220116

Åsa Berntsson · 2010 — Minnet av 6--7 septemberhändelserna. 1* -- istanbulbornas minne av upploppet mot den grekiska .minoriteten. By: Åsa Berntsson

---

چاوپێکەوتن لەگەڵ نوسەر و

دۆستی کورد تۆماس شمیدینگەر.. سازکردنی: هیوا ناسیح

تۆماس شمیدینگەر ساڵی ١٩٧٤ لە شارۆچکەی فێلدکیرخ لە نەمسا لەدایکبووە و لە ڤییەننا دادەنیشێت، یەک لە دۆستە هەرە نزیکەکانی کوردە، دکتۆرای لە زانستی سیاسی و تایبەتمەندی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و کورددا هەیە. ئەم کە لە گەنجییەوە تێکەڵی کورد و کەلتورەکەمان بووە، دواتر وەک ئەکادیمی و چاودێرێکی سیاسی و نوسەر زیاتر لە کورد و سیاسییەکان نزیک دەبێتەوە، تا دەگات بەوەی دەیان جار سەردانی هەر چوار پارچەی کوردستانی کردوە و چەندان کتێبی لەسەر کورد نوسیوە، تەنانەت ناوی پارچەکانی کوردستانیش بە کوردی دەهێنێت! هاوکات بەردەوام بەشداری چالاکییە کەلتوری و سیاسییەکان لە ڤییەننا و زانکۆکانی ئەو وڵاتە دەکات و ناوبەناویش سەردانی کوردستان دەکات. کارەکانی هەر نوسینی نەگرتۆتەوە و هەر لە وڵاتەکەی خۆشی نییە، بەڵکو لەسەر ئاستی دەرەوەش لە ناوەندە زانستی و ڕامیارییەکان و زانکۆکانی ئەوروپا و ئەمریکا بەردەوامە. ساڵی ٢٠١٦ دوای چەند سەردانێکی بۆ ڕۆژئاوای کوردستان پیشانگایەکی لە ساختمانی پەرلەمانی ئەوروپا بۆ وێنەکانی کردەوە، کە لەوێ چرکاندبوونی و گیانی بەرەنگاری و ژیاندۆستی و خەباتی کوردی ئەوێی تێیاندا بەرجەستە کردبوو، لە ئەنجامدا وەزیری دەرەوەی تورکیا و نوێنەری تایبەتی ئەردۆگان ئیدانەی پەڕلەمانی ئەوروپایان کرد، کە ڕێگەی ئەو چالاکییەیان داوە! بۆ زیاتر ناسینی ئەم پیاوە ڕۆحسوک و چالاک و ئەکادیمییە بە خوێنەری کورد ئەم چاوپێکەوتنەمان بە زمانی ئەڵمانی لەگەڵیدا سازکرد.

هیوا: با پێشەکی **تۆماس شمیدینگەر لە زمانی خۆیەوە بناسین، تۆماس کێیە؟**

تۆماس: من خەڵکی شارۆچکەیەکی ڕۆژئاوای نەمسام و لەوێ گەورە بووم، لە خوێندنی بڕوانامەی دووەمی زانکۆمدا بەشی زانستی سیاسی و کۆمەڵ و کەلتورناسیم خوێند، لەوێدا خۆم بۆ بابەتی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست تەرخانکرد، نەک تەنها کوردستان. کاتێک کە هەرزەکار بووم زۆر لەگەڵ گروپە سیاسییە چەپەکاندا چالاک بووم. ئەمڕۆ خەریکی نوسینم، بەڵام دیارە تەنها چاودێرێکی ڕووت نیم، بەڵکو وەک کەسێکی زانستکاری سیاسی ماومەتەوە. لە کاتی خوێندنی زانستی سیاسیمدا کارم لەسەر زۆر بابەت کردوە وەک کوردستان، سوریا، عێراق، سودان و

باشوری خۆرهەڵاتی ئەوروپا هەروەها بابەتی کۆچبەران و پەیوەندی ئاین و دەوڵەت. من زانستی سیاسیم لەگەڵ کۆمەڵ و کەلتورناسی کۆکردۆتەوە. داشنانیشم لەماڵەوە بەڵکو دەچمە گۆڕەپانەکە و لە نزیکەوە خەڵک و کەلتور و ڕەوشی ژیانییان دەناسم و ئەمە خۆشیم دەداتێ، کاتێک سەردانی ئەو شوێنانە دەکەم تەنانەت لە کاتی قەیرانە سەختەکانیشدا.

هیوا: وەک دەزانرێت بەڕێزت پەیوەندییەکی باشت لەگەڵ کورددا هەیە و گرنگی زۆریش بە کێشەکەیان دەدەیت، دەکرێت بزانین ئەمە لە کوێوە سەرچاوەی گرتوە؟ ئەم پەیوەندی و ناسینە چۆن گەشەی کردوە؟

تۆماس: من کاتێک گەنج بووم کوڕان و کچانی کوردم لەو ناوچەیەی خۆم و لە شاری فرایبۆرگ ناسین، کە وەک کۆچبەر لەوێ بوون و دەژیان. باوەڕەکەم تەمەنم شانزە حەفدە ساڵێک دەبوو، کاتێک بۆ یەکەمجار ئامادەی کۆنسێرتێک بووم هی شڤانپەروەر، دواتر حەزم بۆ کەلتور و موسیکی کوردی جوڵا. واتە پێش ئەوەی بچمە زانکۆ تێکەڵیم لەگەڵ کورداندا هەبوو. یەکەمجار سەردانی کوردستانم کرد ساڵی ١٩٩٩ بوو خوێندکاری زانکۆبووم، کاتێک لەگەڵ کچێکی هاوڕێمدا سەفەرێکی درێژمان کرد بۆ ڕۆژئاڤا و سوریا، ماوەیەک لە قامیشلو و حەسەکە بووین، لەوێوە چووینە نوسەیبین. لە ساڵی ٢٠٠٤ەوە بەبەردەوامی سەردانی باشوری کوردستان (بەشی عێراق) دەکەم، وە ساڵی ٢٠٠٧ بۆ یەکەمجار لە ڕۆژهەڵات (ئێران) بووم. لەگەڵ کاتدا فێری عەرەبی و تورکی و هەندێک کوردیش بووم. ئەمڕۆ پەیوەندی فەرمی و کەسیم بە خەڵکی کوردەوە لە هەموو ناوچەکان هەیە، بەجۆرێک من لەوێ هەست دەکەم وڵاتی خۆمە.

هیوا: دەتوانین بزانین چەند جار سەردانی کوردستانت کردوە؟ وە چەند کتێبت لەسەر کوردەکان نوسیوە؟ ئایا هیچ لە کتێبەکانت بۆ زمانی کوردی وەرگێڕاون؟

تۆماس: چەند جار بەتەواوی بیرم نییە، بەڵام بە مەزەنە، گەر هەموو پارچەکانی کوردستان حساب بکەین، نزیکی سی جار لەوێ بوومە، جا سەفەرەکانم هەبوون بۆ چەند مانگێک یا کورت بوون بۆ چەند ڕۆژێک، بۆ نمونە کاتێک بۆ کۆنفرانس یان سیمینارێک داوەت کراوم. بە گشتی خۆم سێ کتێبم لەسەر کورد نوسیوە، کە گێڕانەوەیە چیم بینیوە لەوێ، یەکێکیان لەسەر ڕۆژئاڤایە، یەکێکی تر لەسەر عەفرینە و دانەیەکی تریان لەسەر شەنگالە. جگە لەمە دوو کتێبی ترم بە هاوبەشی لەسەر کوردستان چاپکردوە. ژمارەیەکی زۆر وتاری زانستی و ڕۆژنامەوانیم نوسیوە. لە ساڵی ٢٠١٣وە بەردەوام و ساڵانە لەگەڵ

هاوڵێکانمدا (کتێبی ساڵانەی ڤییەننا بۆ لێکۆڵینەوەی کوردی) بڵاودەکەینەوە، کە لێکۆڵینەوەی بە زمانی ئەڵمانی و ئینگلیزی لەسەر کوردستان تێدایە. دوو کتێبەکەی خۆم بۆ زۆر زمانی تر وەرگێڕاون وەک ئینگلیزی، عەرەبی، تورکی و کوردی، تەنها ئەو کتێبەشم کە لەسەر عەفرین نوسیومە بە دیالێکتی سۆرانی وەرگێڕاوە و ساڵی ٢٠٢٠ لە ئێران بڵاوکراوەتەوە.

هیوا: لە کەیەوە تۆ گرنگی بە ململانێکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست دەدەیت؟ بۆ چی ئەو کێشانەی خۆرهەڵاتی ناڤین لای تۆ گرنگن؟

تۆماس: زەمەنێکی دیاریکراو نییە، کە من لەو کاتەوە گرنگیم پێ دابێت، هەرچۆنێک بێت لە گەنجییەوە ئەو ناوچەیە سەرنجیان ڕاکێشاوم. من لەگەڵیدا گەورە بووم، کاتێک سەروەختی خوێندنەکەم بوو، بۆ من گرنگ بوو کۆرسێکی خوێندنی عەرەبیم لە قاهیرە بوو، کاتێک ساڵی ١٩٩٨ تەواوی وەرزێکی خوێندن لەوێ بووم. کۆرسێکی خوێندنی تورکیم لە ئەستەنبول بوو، کاتی نوسینی پڕۆژەی دەرچوونم لە سودان بووم، پاشان ئەو هەموو یەکتربینینە زۆرەم لەگەڵ خەڵکیدا لە ناوچەکە و دوور لە ئەوروپا.

هیوا: وەک تۆ دەزانی، کە تورکیا لە ساڵانی ڕابردوودا زۆرجار پەلاماری ناوچەی خۆبەڕێوەبەریی ڕۆژئاڤای داوە لە باکور و ڕۆژهەڵاتی سوریا، هەروەها چەندان شاریشی وەک عەفرین دوای بەرگرییەکی سەخت داگیرکردوە، بە بۆچوونی تۆ بۆچی تورکیا وا دەکات؟ کۆنکریت بڵێین تورکیا چی لە کوردەکانی ئەوێ دەوێت؟

تۆماس: دەستەڵاتدارانی ئێستای تورکیا هەر خۆبەڕێوەبەرێتییەکی کوردەکان بە هەڕەشە بۆ سەر خۆیان دەبینن، بەتایبەت کە ناوچەکە لە ژێر دەستی پارتێکی دەستەخوشکی پارتی کرێکاراندا بێت، ئەمەش نەک بەو مانایەی کە ناوچەی ئۆتۆنۆمی باکور و ڕۆژهەلاتی سوریا هەڕەشەی سەربازی لەسەر تورکیا دروست کردبێت. هێزی باش پڕچەکنەکراوی یەپەگە هەرگیز هەڕەشەیەکی سەربازی نابێت بۆ دەوڵەتێکی ئەندامی ناتۆی پڕچەککراوی وەک تورکیا. بەڵکو مەسەلەکە کاریگەریی ئەو نمونەباڵایەی دەستەڵاتی کوردییە کە لەسەر سنوری تورکیا دەتوانێت هەیبێت، کە بە بیروباوەڕێکی پێشکەوتوخوازیی سیکولاریی پەیوەست بێت. دیارە ئەمەش تەنها پەیوەندی بە پارتی کرێکارانەوە نییە.
ئەنقەرە ساڵی ١٩٩١ کوردستانی عێراقیشی وەک هەڕەشە بۆ سەر خۆی دەبینی، بەڵام بە پێی کات کردی بە ناوچەیەکی ئابوری و بازاڕێکی کاڵا بۆ خۆی، بەتایبەت لەگەڵ پارتی دیموکراتدا. ئەمەش مانای ئەوە نییە کە تورکیا ڕێز لە سنوری عێراق دەگرێت، خۆ هەر چەند ڕۆژێک

لەمەوبەر بوو هێزی ئاسمانی تورکیا ناوچەکانی شەنگالی بە چڕی بۆمباباران کرد. خۆ ئەوێ بەشێک نییە لە هەرێمی کوردستان و نزیکیش نییە لە سنوری تورکیاوە. ئەو بیانوانەی کە تورکیاش دەیهێنێتەوە ناتوانێت ببنە پاساوی هێرشەکانی.

هیوا: تۆ ئەو پەیوەندییەی نێوان تورکیا، بەتایبەت ئەردۆگان و پارتەکەی واتە ئەکەپە لەگەل داعشدا چۆن دەبینی؟ دەکرێت ئەو پەیوەندیە چۆن هەڵدەسەنگێنی یان چ ناوێکی لێ بنێین؟

تۆماس: زنجیرەیەک نیشانەی هەن، کەوا ئاماژەن بۆ هاوکاری و هەمئاهەنگی نێوان دەوڵەتی قوڵی تورکیا لەگەڵ داعشدا، بەڵام سروشتی هەمئاهەنگییەکە بەنهێنی هێڵراوەتەوە، چیش بە تەواوی ڕوودەدات لەو نێوانەدا، مرۆڤ تەنها کاتێک دەیزانێت، کە گۆڕانکاری لە ڕژێمی تورکیادا ڕوویدات. بەڵام ئەوەی مرۆڤ بە دڵنیاییەوە دەتوانێت بیڵێت، ئەوەیە کە داعش سود لەوە دەبینێت، کە تورکیا دژی هێزەکانی هەسەدە دەجەنگێت، کە ئەمە واتا هەردوو تورکیا و داعش پێکەوە دوژمنی هاوبەشی هەسەدەن. ئەمە بۆ نمونە لەم دواییەشدا نیشانیدا، کاتێک هێزەکانی هەسەدە خەریکی شەڕ بوون دژی هێرشی سەر زیندانی حەسەکە لەگەڵ داعش، کەچی تورکیا لەولاوە بە درۆن هێرشی دەکردە سەر هێزەکانی هەسەدە، ئەمە بە هەر جۆرێک بێت، بریتییە لە هاوکاریکردن بۆ داعش.

هیوا: وەک چاودێرێکی ململانێکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و زانستکارێکی ڕامیاریی ئایا چۆن کۆمەڵگای نێودەوڵەتی دەتوانێت کوردەکانی سوریا لە هێرشی تورکیا بپارێزێت؟

تۆماس: ئەمە پرسیاری دەتوانێت نییە، بەڵکو مەسەلە ویستی سیاسییە. بوونی هێزەکانی ئەمریکا لە باکور و ڕۆژهەڵاتی سوریا بەشێکی بۆ پاراستنی کوردەکانە. بەڵام ئەوە بوو بینیمان چی ڕوویدا، کاتێک سەرۆکێکی ئەمریکای کەم هەست بەبەرپرسیاریکەری وەک ترامپ هێزەکانی لە پێدا کشانەوە و ناوچەکەی بۆ هێرشکردنە سەر بەجێهێشت. لە ئۆکتۆبەری ٢٠١٩ بەڕوونی دەرکەوت، کە چەن دۆخێکی نالەباری خوڵقاند. دیارە بایدن وەك ترامپ نییە، بەڵام هیچ کەس گرەنتی ناکات، کە جارێکی تر ترامپ ناگەڕێتەوە سەرۆکایەتی ئەمریکا. ئەوروپا ناوچەکەی پشتگوێ خستوە، ئەڵمانیاش وەک کاریگەرترین هێزی یەکێتی ئەوروپا بەداخەوە وەک نەریتێک زۆر نزیکە لە تورکیا. من لە کابینەی نوێی حکومەتی ئەڵمانیاش، کە هاوپەیمانێتی نێوان سەوزەکان و لیبراڵەکانە، وا ڕانابینم کە هیچ گۆڕانکارییەک بکات لە هەڵوێستیدا بەرامبەر بە تورکیا.

ڕوسیاس بەرئەنجامی سیاسەتی دەرەوەی ترامپ لەسوریادا کاریگەرییەکەی زۆر زیادی کرد. ئێمە بمانەوێت یان نا، متمانەی پێ ناکرێت، ئەوە بوو روسیا ساڵی ٢٠١٨ عەفرینی بۆ هێرشکردنە سەر جێهێشت. بۆیە ناکرێت کوردەکان لەوێ پشت بە هێزی نێودەوڵەتی بۆ پاراستنی خۆیان ببەستن و رەوشەکەیان تا کاتێکی نادیار جارێ نالەبارە.

هیوا: ڕاتان لەسەر بزوتنەوەی ئازادیخوازی کوردەکان لە باکوری کوردستان (تورکیا) چییە؟ رەوشەکە بەرەو کوێ دەڕوات؟ پێتان وایە لە داهاتوویەکی نزیکدا لە ژێر فشاری نێودەوڵەتیدا ئۆجەلان ئازاد دەکرێت؟

تۆماس: بە لەبەرچاوگرتنی دۆخی قەیرانی ئابوری و سیاسیی لە تورکیادا سەختە بۆ کەسێک پێشبینی ئەوە بکات، کە لە داهاتوودا چی لەوێ دەگوزەرێت. من وەک خۆم لام وایە، کە حکومەتی ئاکەپە ناتوانێت ماوەیەکی درێژتر بمێنێتەوە، بەڵام خۆ ئەمەش بەمانای ئەوە نییە، کە ئۆتۆماتیکی ئەو حکومەتەی دواتر دەسەڵات دەگرێتە دەست زیاتر دۆستی کورد دەبێت، لەمانەی تا ئێستا هەبوونە. هیچ دووریش نابینرێت، کە ئەردۆگان تەواوی وڵات بخاتە شەڕێکی ناوخۆوە، ئەگەر ملی نەدا بەوەی بڕوات.

بارودۆخی تورکیا زۆر لەوە ناجێگیرترە کە دەیبینین. ئەگەری ئازادکردنێکی عەبدوڵا ئۆجەلان لە داهاتوویەکی نزیکدا کەمە. لە تورکیادا کۆدەنگییەک هەیە لە لایەن تەواوی پارتەکانەوە لە ناسیۆنالیستەکانەوە وەک مەهەپە، ئینجا ئیی پارتی و ئەکەپە و تا دەگاتە جەهەپە، کەوا ئۆجەلان سەرۆکێکی تیرۆریستە و دەبێت تا لە ژیاندا ماوە لە زینداندا بێت. بەڵام دەکرێت ئازادکردنی ناوبراو لە چوارچێوەی چارەسەرێکی کێشەی کورد لەو وڵاتەدا و وەک بەرئەنجامێکی ئەو ڕووداوە ببینرێت، دیارە ئەمە بەدڵنیاییەوە لە ژێر فشاری دەرەوە ڕوونادات.

هیوا: تۆ زۆرجار سەردانی باشوری کوردستانت کردوە، بە گشتی دۆخی ئەوێ چۆن هەڵدەسەنگێنیت؟

تۆماس: بەداخەوە هێشتا کاریگەریی ئەو قەیرانە ئابورییە گەورەیە تەواو نەبووە، کە ساڵی ٢٠١٤ لە ئەنجامی فراوانبوونی (دەوڵەتی ئیسلامی) ناوچەی کوردنشینەکەشی گرتەوە. لە ڕووی سیاسییەوە هێشتا حکومەت پاش یەکگرتنەوەی فەرمیی دوو ئیدارەکەش ناکۆک و ناتەبایە. کێشەی نێوان پارتی دیموکرات و پارتی کرێکاران، هێرشی جاربەجار و داگیرکاری ناوچە سنورییەکانی ئەوێ لەلایەن تورکیاوە هەیە. من بە

نیگەرانییەوە چاودێری دەکەم، کە سەرەڕای لێدوانی بەردەوام بۆ نەهێشتن و کەمکردنەوەی، کەچی گەندەڵی و واستەکاری هەر زۆرتر دەبێت، وە ناوچەکەش لەوە دوورتر دەکەوێتەوە، تا وەک نمونەیەکی دیموکراتی لە خۆرهەڵاتی ناڤیندا ببینرێت، کە هەوڵی بۆ دەدرا وای لێ بێت. ئەم جۆرە لە خراپ حوکمڕانیکردن، کە بەداخەوە وەک نەریتێکی سیاسی لای سەرجەم پارتەکان بوونی هەیە. لەو کاتەوە کە ساڵی ٢٠١٩ مەسرور بارزانی بووەتە سەرۆکوەزیران و دەسەڵاتی لە ئامێزاکەیەوە وەرگرت، بەداخەوە زیاتر دەردەکەوێت. دوا ڕووداو کۆچی هەزاران گەنجانی کورد بوو بەرەو ڕوسیای سپی لە بەهاری ٢٠٢١، کە دەبوو ئەمە زەنگێکی ئاگادارکردنەوە بێت بۆ هەولێر، کە گەر بێت و بە زوویی چاکسازیی ڕیشەیی بە ئاڕاستەی دیموکراتی و دەوڵەتی یاسا نەکرێت، لای کەمی سنوردارکردنی گەندەڵی، ئەوا گەنجەکانی ئەوێ سەری خۆیان هەڵدەگرن.

هیوا: لە ساڵانی ڕابردوودا و لە باشوردا زیاتر لە سەت چالاکوان و ڕۆژنامەنوس دەسگیرکراون، هەندێک لەوان برانە پێش دادگا و بڕیاری ساڵەها زیندانییان درا، لە نێو ئەوانەدا: شێروان شێروانی، گوهدار زێباری، هەریوان عیسا، ئەیاز کەرەم و شقان سەعید هەریەکەو پاش دادگاییکردنێکی نادادپەروەرانە لە هەولێر بە شەش ساڵ حوکمی زیندانییان درا. ئەمە چۆن دەبینی:

تۆماس: من لە وەڵامی پێشترمدا باسی گەشەی ئەو جۆرە حوکمڕانییەم کرد، ڕاوەدوونانی ڕۆژنامەنوسان بەشێکە لەوجۆرەی دەسەڵات بەکارهێنان و دۆخی ترساندن و تۆقاندن. دیارە هەمیشە لەوبارەوە جیاوزییەک لە نێوان هەولێر و سلێمانیدا هەیە، بەڵام بە گشتی لە هەموو ناوچەکانی هەرێمدا ئازادی ڕۆژنامەگەریی بەرەو پاشەوە چووە. من هەرگیز لەو باوەڕەدا نەبووم، کە ڕۆژێک بەغدا ئازادی ڕۆژنامەگەریی زیاتر تێدا بێت لە کوردستان، بەڵام گەر مرۆڤ ڕاشکاو بێت، دەبێت گەواهی ئەمە بدات، کە ئێستا وایە!

هیوا: وەک نوسەر و زانستکارێکی سیاسی، هەروەها دۆستێکی کورد، چۆن داهاتوی کورد بە گشتی دەبینیت؟ بە تایبەت سەبارەت بە مافە کەلتوری و سیاسییەکانیان.

تۆماس: بۆ ئەمە دەبێت هەر پارچەیەکی کوردستان بە جیا هەڵسەنگێنین، کورد ئەمڕۆ لە عێراق و سوریادا مافە کەلتورییەکانیان بەدەست هێناوە. بەڵام ئەمە بەو مانایە نایەت کە ئیتر لەوێدا زۆر کتێب چاپ دەکرێن، زۆر شانۆگەری نمایش دەکرێت یان فیلمی زۆر دەردەهێنرێت. لە ڕووی سیاسییەوە کەوتۆتە سەر ئەوەی،

ئایا لەوێ دەستەڵاتی ئۆتۆنۆمی ئەو دوو جێگایە لە داهاتوودا بە ئاڕاستەی دیموکراتییەت گەشە دەکات یان بەرەو پێشبڕکێی ناڕەوا و حوکمڕانیی دیکتاتۆرییەتی حزبی دەچێت. من لە هەردوو پارچەکەدا هەست بە مەیلێک بەرەو گەشەپێکردنی حوکمڕانی خراپ دەکەم. ڕاستە لەو جێگایانە دەتوانن بە زمانی خۆیان بخوینن و بنوسن، بەڵام یایا لە ژێر فشاری ناوخۆدا یان فشاری دراوسێکاندا ڕووداوەکان دەچنە پێش، گومانێک لەمە هەیە. لە تورکیا دۆخی مافە کەلتوری و سیاسییەکان تاریکە. لە ئێراندا هەرچەندە دان بە زمان و هەندێک مافی کەلتوریدا نراوە، بەڵام مافە سیاسییەکان ونە.

هیوا: ئایا تۆ سەردانی سەرکردە کوردەکانت کردوە یان بینیوتن؟ کامانەیان و ڕات لە سەریان چییە؟

تۆماس: بەڵێ چاوپێکەوتنم لەگەڵ جەلال تاڵەبانی و نەوشیروان موستەفادا ئەمین کردوە، مەسعود بارزانی تەنها لە کۆبوونەوەی گشتیدا بینیومە بەڵام لە نزیکەوە قسەم لەگەڵ نەکردوە. هاوکاتیش سەرکردە سیاسییە باڵاکانی پارتە گەورەکان و هەندێک لە حزبە بچوکەکانیش دەناسم، بۆ نمونە لە حزبی شویعی و یەکگرتوی ئیسلامی. دیارە ئەمانە بۆ من وەک زانستکارێکی سیاسی گرنگە و پەیوەندی بە مەیلی سیاسییەوە نییە. جەلال تاڵەبانی و نەوشیروان موستەفادا ئەمین بۆ من دوو کەسایەتی کاریگەر بوون، کە ئەو کاریگەریی و مێژوویی بوونەی لە ئەوانەی بەدوایاندا هاتن نابینرێت. سەبارەت بەو سەرکردە سیاسیانەی بە کەسیی نەمبینیون نامەوێت هیچ قسەیەکیان لەسەر بکەم.

- لەگەڵ مام جەلال ٢٠٠٥

- وێنەی بەشێک لە کتێبەکان و بڵاوکراوەکانی لەسەر کورد و

سیاسەتی نەوت و سەرکردەی دزو دزەو.. محەمەد خالید ئیبڕاهیم

پێشەوەی دزی پارتییە سەرۆکی چەتەکان بارزانییە. لایەنگرانی پارتی، وەکو پێغەمبەر سەیری بارزانی دەکەن، چونکە ئەوان گیرفانیان ئاوس بووە بە پارەی دزراوی ئەمە. بۆیە کوێرانە پشتیوانی لەگەورەترین دزی مێژوودا دەکەن. لەڕاستیدا مەسعود بارزانی کە ماوەیەکی زۆر سەرۆکی هەرێمی کوردستانی عێراق بووە و لە ساڵی ١٩٧٩شەوە سەرۆکی حیزبێکی تایبەتی بەناوی پارتی دیموکراتی کوردستان. بۆیە ئەو کابرایە بەرپرسی یەکەمە لەهەموو دزی و تاڵانی و گەندەڵی و تاوانەکانیتر. بەتایبەتی مەلەفی نەوت، کە گەورەترین و شاراوەترین بابەتە کە پەیوەندی بە هەموو تاکێکی کۆمەڵگاوە هەیە. پارتی و یەکێتی ساڵانێکی زۆرە شانازی بەوەوە دەکەن کە سیاسەتی سەربەخۆی ئابوری کوردستانیان داڕشتووە و سەربەخۆییانە نەوت هەناردەی بەندەرەکانی جیهان دەکەن و بەبێ گەڕانەوە بۆ بەغداد دەتوانن نەوت و غاز بفرۆشن. بەڵام لەڕاستیدا سیاسەتی نەوتی هەرێمی کوردستان شەرمەزارترین بابەتە و ماوەی ١٠ ساڵە خەڵکی کوردستان باجێکی قورسی ئەم سیاسەتە دەدات. چونکە پێش ئەوەی دەسەڵاتدارانی یەکێتی و پارتی دەست بە ئەم بابەتە بکەن، ئەوسا هەموو ساڵێک حکومەتی عێراق بەشە بودجەیەکی دیاریکراوی زۆر باشی بەهەرێمی کوردستان دەناردو بەهۆی ئەوەش کە داهاتەکە لە بەغدادەوە دەهات و دیاربوو، یەکێتی و

پارتی نەیاندەتوانی دزییەکی زەبەلاحی وەکو ئێستا بکەن، ئەگەرچی بەشێکیان هەر دەدزی. بۆیە ڕاستەوخۆ خەڵکی کوردستان سودمەند دەبوون لەم بودجەیە، بەجۆرێک هەرکەسێک زەواجی بکردایە بۆی پێنج ملیۆن دیناری وەردەگرت و هەرکەسێکیش خانوی بکردایە ٢٥ ملیۆن دیناری وەردەگرت. هەروەها بەهۆی ئەوەی پارەیەکی زۆر دەڕژایە ناو بازاڕەکانی هەرێمی کوردستان بۆیە ژیانی ئابوری خەڵکی بوژانەوەیەکی بەخۆیەوە بینیبوو کە لەمێژووی عێراقدا بەخۆیەوە نەبینیبوو. بەڵام بەداخەوە ئەم ئابورییە باشە تەنها لەنێوان ساڵانی ٢٠٠٤ بۆ ٢٠١٢ بوو. بەڵام بەهۆی ئەوەی دەسەڵاتدارانی کورد بەدزییەوە نەوتی کوردستانیان بەخۆیان دەفرۆشت و داهاتەکەیان لەبەینی خۆیان دابەش دەکردو بودجەی ساڵانەشیان لەبەغداد وەردەگرت، ئەوەش شتێکی نایاسایی بوو وە دژی دەستوری عێراق بوو. بۆیە دوای چەندین ئینزاری جددی لەلایەن حکومەتی عێراقەوە، ئەوان هەربەردەوام بوون لەو بەتاڵان بردنەی نەوتی کوردستان بەنایاسایی، بۆیە بەغداد بودجەی هەرێمی کوردستانی بڕی و لەکۆتایی ٢٠١٢ بانقەکانی کوردستان پارەیان تێدانەماو ماڵوێرانییەکی گەورە ڕووی لەخەڵکی کوردستان کردو ئابوری کوردستان داڕما، داڕمانێکی زۆر خەراو زۆر گەورە. یەکێتی و پارتیش هیچ زیانیان پێنەگەیشتوو و ئەوان هەربەردەوام بوون لەدزینی نەوت و غازو سەروەتی ژێر زەوی و سەرزەوی کوردستان. دەسەڵاتدارە قومارچی و فاشیلەکانی کوردی هەموو سلفەیەکو خزمەتگوزارییەکیان ڕاگرتو موچەی موچەخۆرانیان کەمکردەوە تاڕادەی نیوەو هەموو پڕۆژە تەواونەکراوەکانیان ڕاگرت و کوردستان بەتەواوی ئیفلاسی کرد. لەوکاتەشدا بوو کە نێچیرڤان بارزانی سەرۆکوەزیرانی ئەوکاتی کوردستان هاتە بەردەم کامێراکان و زۆر بەچاوو ڕووانە وتی ”بەغداد موفلیسە، بەغداد پورەی نییە” لەکاتێکدا پێچەوانەکەی ڕاستیبوو، ڕاستییەکەی کوردستان موفلیس ببوو وە بەغداد ئابوری زۆر بەهێزبوو. ئیتر لەوکاتەوە هەژاری و بێ پارەیی و کارەساتی ئابوری بەرۆکی خەڵکی کوردستانی گرتو لەوکاتیشەوە بەتەکڕا حکومەتە سەخیفەکەی کوردی زیاتر لە سی ٣٠ موچەی موچەخۆرانی نەداوەو هەموو موچەیەکیشی کەمکردەوە. ئەم دوو سەرکردە دزو دزەوەی یەکەم هەنگاویان هەڵنا بەرەو سیاسەتی فرۆشتنی نەوت بەسەربەخۆییانە، مەسعود بارزانی و جەلال تاڵەبانی بوون، ئەگەرچی جەلال تاڵەبانی مردووە، بەڵام پێموایە ڕۆژێک دێت کەسایەتی ئەو بەمردوویی دادگایی دەکرێت و وەکو دزو چەتەی سەروەتی گشتی لەقەڵەم دەدرێت. هەروەها سەبارەت بە مەسعود بارزانی هیوادارم ئەویان پێش مردنی، ئەو ڕۆژە بەزوویی بێت، کە بەزیندوویی دادگایی بکرێت و بەقەبارەی هەموو ئەو نەوتەی دزیویەتی، میللەت تفی لەڕووی

بکات. چونکە ئەو بەرپرسی یەکەمە لەو سیاسەتە فاشیلەی نەوتی کوردستان، کە لەئانجامدا گیرفانی دزەکانی قەڵەوکردو سکی هاوڵاتیانی برسیکرد.

ئەگەرچی دەرفەتی زۆردرا بە سیاسییە بازرگانەکان کە سەدان ملیارد دۆلار بدزن و هاوڵاتیان زۆر برسیکران، بەڵام ئەوەی جێگەی ئومێدە ئەوەیە، کە ئێستا سەبارەت بە سیاسەتی نەوتی کوردستان دادگای باڵای عێڕاق بڕیاری کۆتایی خۆیداوە، بەوپێیەبێت چیتر کوردستان ناتوانێت یەک لیتریش نەوت بەسەربەخۆیی بفرۆشێت. ئیتر لەرۆبەدوا ئومێدی ئەوە هەیە کە حکومەتی کوردستان ناچارە ملکەچی بڕیاری دادگای باڵای عێڕاق بێت و بەوجۆرەش داهاتی کوردستان لە بەغدادەوە دێت و شەفاف دەبێت و تەنها ئەوەی زیانی بەردەکەوێت یەکێتی و پارتین و ژیانی ئابوری خەڵک دەبوژێتەوە. بەومەرجەی حکومەتی داهاتوی عێڕاق جددی بێت لەجێبەجێ کردنی بڕیاری دادگای باڵا.

ئەمانەی خوارەوە هەندێک زانیاری گرنگن سەبارەت بە نەوتی کوردستان. بەپێی ڕاپۆرتەکانی بەندەری جیهانی تورکی کە دەست فراکسیۆنە کوردیەکان لە پەرلەمانی عێراق کەوتووە، داهاتی مانگانەی فرۆشتنی نەوتی هەرێم ٩٥٠ ملیۆن دۆلارە. هەربەگوێرەی هەمان سەرچاوە مانگانە نزیکەی ٤٥٠ ملیۆن دۆلاری دیکەیان دەستدەکەوێت لەفرۆشتنی نەوت بەقاچاخ. هەروەها لوئەی خەتیب، ڕاوێژکاری پێشوی حکومەتی عێراق بە سیاسەتی نەوت و وزە دەڵێت بەپێی خەمڵاندنەکان لە ساڵی ٢٠٠٨ بە ٢٠١٧ نزیکەی ١٠٠ ملیارد دۆلاری نەوتی هەرێم دیار نەماوە و یەکێتی و پارتی دزیویانە. بێگومان ڕێژەی ئەم پارە دزراوە ئێستا زیاتری چۆتەسەر.

نەوت لەکوردستان جگە لە بەهێزکردنی پایەکانی بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی و سیاسییەکان و دروستکردنی حوکمی چەتەکان، هیچیتری لەژیانی هاوڵاتیان نەگۆڕی، لەڕاستیدا گۆڕی، بەڵام بەئاراستەی ژیانێکی خراپ و خراپتر. بڕیاری سەربەخۆیی فرۆشتنی نەوتی کوردستان لەلایەن یەکێتی و پارتییەوە، زیانی دوو سەد ملیارد دۆلاری لەکوردستان داوەو ئەم زیانەش ڕاستەوخۆ بەر گیرفانی هاوڵاتیان کەوتووە، چونکە کاتێک دەبوایە لە ماوەی ١٠ ساڵی ڕابردودا بەغداد ئەم مەبلەغەی ناردبایەو، کەنەیناردووە ئەوا یەکێتی و پارتی سەبەب بوون هەروەها ئەوان بەدزینی نەوت زۆر زیاتر لەو مەبلەغەیان دەستکەوتەتەوە.

یەکێتی و پارتی نەک خۆیان ئەجگار زۆر دەوڵەمەند کردووە، بەڵکو کۆمپانیا بیانییەکانیشیان دەوڵەمەند کردووە، ئەوەتا کۆمپانیای دانەغازی ئیماراتی لە ڕاپۆرتی ساڵانەی خۆیدا ئاشکرای کردووە کە کۆمپانیاکە لە ساڵی 2021دا (184) ملیۆن دۆلاری لە غازی هەرێمی

کوردستاندا دەستکەوتووەو بەمەش سەرمایەی کەمپانیاکە (30٪) زیادی کردووەو گەیشتووەتە (452 ملیۆن دۆلار. هەروەها کەمپانیای دی ئێن ئۆی نەرویجی کە لەبواری نەوتی کوردستاندا کار دەکات ملیاردەر بوونی خۆی ڕاگەیاند. کە ٨٦%ی داهاتی ٢٠٢١ی لە نەوتی کوردستان بووە. کەمپانیای دی ئێن ئۆی نەرویجی کە تایبەتە بە نەوت و غاز لەسایتی ڕەسمی خۆیدا بڵاویکردەوە کە کەمپانیاکە ڕیکۆردێکی نوێی لەداهات تۆمارکردووەو بەیەکەمجار داهاتەکانی کەمپانیاکە گەیشتووەتە زیاتر لە ملیاردێك دۆلار، کە 63% زیاترە لە ساڵی ڕابردوو.

هەروەها بەڕێوەبەری کەمپانیای دانەغاز رایدەگەیەنێت کێڵگەی غازی کۆرمۆرو چەمچەماڵ توانای ئەوەی هەیە کە سوتەمەنی پێویست نەك تەنها بۆ کوردستان و عێراق دابین بکات، بەڵکو دەتوانێت پێداویستییەکانی تورکیا و بەشێکی یەکێتی ئەوروپاش پڕ بکاتەوە.

حاڵی حازر نرخی بەرمیلێك نەوت گەیشتەتە ٩٥ دۆلار هەرێمی کوردستان ڕۆژانە نیو ملیۆن بەرمیل نەوت دەفرۆشێت. بەوپێیە داهاتی مانگانەی دەگاتە زیاتر لە ملیاردێک و چوار سەد هەزار دۆلار. ئەمە تەنها داهاتی نەوتە، هەروەها مانگانە زیاتر لە چوار سەد ملیۆن دۆلاری داهاتی ناوخۆش هەیە. هەروەها هەرێمی کوردستان لانی کەم دەتوانێت ڕۆژانە ٣٠ ملیۆن مەتری سێجا غاز ڕەوانەی تورکیاو ئەوروپا بکات. بەوپێیەش بەت مانگانە نزیکەی شەست ملیۆن دۆلاری دەستدەکەوێت لەکێڵگەی غاز فرۆشتنەوە. ئەو بڕەی تا ئێستاش دەزراوەتەوە بەشی دوو سەد ساڵی داهاتوو دەکات.

تێبینی: بۆ نوسینی ئەم بابەتە سودم وەرگرت لە
Ahmady Haji Rashed
ئەحمەدی حاجی ڕەشید پەرلەمانتاری فراکسیۆنی کۆمەڵ لە پەرلەمانی عێراق. هەروەها لە ڕۆژنامەنووس محەمەد ڕەئوف
Mohammed Raoof

کامیان بۆ کورد گرنگە: یەکبوون

یان پۆست؟.. نووسینی/ عەتا قەرەداخی

یەکێتی و پارتی لەسەر سەرۆکایەتی کۆمار ململانەی ناڕەوا دەکەن؟ پارتی دەبێتە هاوپەیمانی سەدرو سوننەو یەکێتی دەچێتە تەوەری مالیکی و عامری و خەزعەلی و پرە ئێرانییەکانی ترەوە. دادگای بەناوفیدراڵەی عێراق لەم بارودۆخەدا بڕیار بە دژی هەرێمی کوردستان دەردەکات.
ئەمە دیمەنی سیاسی ئێستای عێراقە، کام عێراق؟ ئەو عێراقەی لەو کاتەوە بەریتانیای دوژمنی گەلان و بەتایبەتی دوژمنی کورد دروستیکرد، رۆژیک لە رۆژان چاوەڕوانی ئەوەی لێنەکراوە ببێتە رژێمێکی دیموکراسی تیایدا دروستببێت و دەستبەرداری کوستن و بڕین و پاکتاوی ڕەگەزی کورد بێت؟ بێگومان ئاشکرایە لە ساڵی ١٩٢١ هەتا رۆژی روخاندنی رژێمی سەدام هیچ نیشانەو بەڵگەیەکی بوونی سادەترین بنەمای دیموکراسی نەبینراوە. لە روخاندنی ئەو رژێمەشەوە تەنیا بە رووکەش و ناونەبێت وەکو هەڵبژاردن و دەستاودەستکردنی دەسەڵات شتێکی ئەوتۆ نەگۆڕاوە.

ئاشکرایە دیموکراسی و پێکەوەژیان و یەکتر قبوڵکردن بە بڕیارو لە لوتکەی هەرەمی کۆمەڵگاوە دروستنابێت، بەڵکو دیموکراسی و پێکەوەژیان دەرئەنجامی پەروەردەو پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی و گەیشتنی کۆمەڵگایە بە ئاستی کۆمەڵگای دامەزراوەیی کە تیایدا تاکەکەس بووبێتە تاکەکەسی خاوەن شوناس. هەرگیز لە کۆمەڵگای دواکەوتوو، خێڵەکی و تائیفی و مەزهەبیدا دیموکراسی و یەکتر قبوڵکردن و پێکەوەژیان دروستنابێت. بێگومان عێراق لەم جۆرە کۆمەڵگایەیە کە وەکو کۆمەڵناسی عێراقی عەلی وەردی باسی دەکات کۆمەڵگایەکی خێڵایەتی تائیفی مەزهەبیەو لایەنە نەرینیەکانی عەقڵ و کەلتووری بەدوو تیایدا باڵادەستە. لەپاڵ ئەم کەلتوورە دواکەوتووەدا، بیری ناسیونالیزمی نەبەکام و ناسروشتیی عەرەبییش لە رێگای شامەوە لە سەروبەندی دروستکردنی دەوڵەتی ناسروشتی عێراقدا گەیشتە عێراق و تێکەڵاوی کەلتوری خێڵەکی تائیفی مەزهەبی بوو، ئەوەش تووندترین و دواکەوتووترین و شۆڤێنیستترین ئایدیۆلۆجیای لە عێراقدا بەرهەمهێنا کە ئایدیۆلۆجیای عروبە بوو. بەعس لە دروستبوونیەوە نوێنەرایەتی ئەو ناسیونالیزمە شۆڤینیەی دەکردو لەسەر ئەو بنەمایەش خۆی بە پارێزەری دەروازەی رۆژهەڵاتی

نیشتیمانی عەرەبی دەزانی بە تایبەتی لە بەرامبەر ئەو فارسە مەجوسیانەی وەکو بەعس پێی دەگوتن و ئەستا فەرمانڕەوای ناڕاستەوخۆی عێراقن. واتە ئەو دەوڵەتەی لە دوای رژێمی سەدام دروستبوو، کە تیایدا دەسەڵات کەوتە دەستی پێکهاتەیەکی تائیفی مەزهەبی هەژار لە رووی دەوڵەتدارییەوە سەرەتایی و بە کەلتوور لە رووی دیموکراسی و ئازادی و شێوازی ژیانی کۆمەڵگای سەردەمەوە.

ئەو دادگایەی کە ئەستا لەم عێراقەدا بەناوی دادگای فیدراڵییەوە دامەزراوە، زۆرینەی ئەندامەکانی نوێنەری ئەو کەلتوورە نادیموکراسییەی ئەو پێکهاتە مەزهەبیە عەقڵ داخراوەن، بەشێکی تریشیان نوێنەری سونەی عەرەبن واتە هەڵگری هەمان بیرو ئایدۆلۆجیای عروبەن. ئیتر چۆن دەبێت و دەشێت کورد بە دوژمنی خۆیان نەزانن چونکە ئەوان پەروەردەی دوو کەلتوورن، کەلتوری سونەو عروبە لەگەڵ کلتوری شیعەی عروبەی ژێر هەژموونی ئێران، کە هەردووکیشیان لەخاڵێکدا بەیەک دەگەن کە ئەویش خاڵی بەیەکگەیشتنی هەموو عەرەبە کە بیری ناسیونالیزمی عەرەبیەو بەکاریگەری باڵادەستبوونی عەقڵی ئایینی و خێڵایەتی تیایدا بووتە بیرێکی تەواو داخراوو کۆنەپەرست و سەقەنی. ئەستا ئەو دادگایەی لە عێراقدا فەرمان دەردەکات نوێنەری ئەم کەلتورەیە، کە لە دروستبوونی دەوڵەتی عێراقەوە دژی کورد بووە، کەواتە چۆن چاوەڕوان دەکرێت ئەم دادگایە بڕیارێک دەربکات دژی کورد نەبێت کە ناسیونالیستی شۆڤینی عەرەبی بە سونەو شیعەوە بەدرێژایی مێژووی دروستبوونی، کوردی بە نەیاری خۆی و جەستەیەکی زیاد لە جوگرافیای نیشتیمانی عەرەبدا سەیرکردووە. کەواتە لەم رووەوە واپێشبینی دەکرێت ئەم دادگایە بە ئەمەودوا بەرپرسانی حیزبیی کوردستان بە تاوانی ناپاکی گەورە لە یەکێتی خاکی عێراق و کارکردن دژی سەروەری عێراقی مەزن بباتە بەردەم دادگاو لەپرسینەوەیان لەگەڵدا بکات.

ئەوەی بەلای منەوە ئاساییەو هیچ نامۆنییەو چاوەڕوانکراویشە ئەوەیە کە دادگای عێراقی هەر بەمشێوەیە کاربکات، بەڵام ئەوەی ئاسایی نیە، لەم بارودۆخەدا شێوەی سیاسەتکردنی پارتی و یەکێتیە. لە کاتێکدا کە سونەو شیعە ناکۆکن، لە کاتێکدا ناو ماڵی تیکچووی شیعە بە فشاری ئێرانی وەلی ئەمریشیان یەکناخرێتەوە، بەڵام هەموویان بە شیعەو سونەوە لەسەر دژایەتی کورد کۆکن، کەچی کاکی سەرکردایەتی پارتی و یەکێتی بەشێکیان دەبنە هاوپەیمانی موقتەدا سەدر و بەشەکەی تریشیان دەبنە پاشکۆو هاوسەنگەری مالیکی و عامری و خەزعەلی. هەموو ئەوەش لە پەناوی پۆستیکی کارتۆنیدا دەکەن کە ناوی

سەرۆک کۆماری عێراقە، کە لە رووی نەتەوەییەوە ئەو پۆستە نەک لەسەردەمی فوئاد مەعسوم و بەرهەم ساڵحدا بەڵکو لەسەردەمی مام جەلالیشدا بچوکترین سودی بۆ کورد نەبووە، بەڵکو لە رووی نەتەوەییەوە زیانی زۆریشی بۆ کورد هەبووە. هەڵبەت من باسی بەرژەوەندی کورد دەکەم نەک بەرژەوەندی کەسی و حیزبی لە رووی مادی مەعنەویەوە. هەرچەندە دەبێ ئەوەش بڵێم ئەوەی یەکێتی بەرەو داڕمان برد پشتگوێخستنی یەکێتی بوو لە لایەن مام جەلالەوە ل□ پێناوی سەرۆکایەتی عێراقدا، بە گوێرەی بەرهەم ساڵحیش حەزو ئارەزووی بۆ سەرۆکایەتی کۆمار مێژووی سیاسی ئەوی کۆتایی پێهێنا کە دەشیاو لەباریشیدا هەبوو رۆڵی گرنگ ببینێت لە کوردستاندا. کەواتە ئەگەر یەکێتی بە لۆجیکی عەقڵ بیربکاتەوە سەرۆکایەتی کۆمار بکوژی کەسە بە تواناکانی ئەم بووە کە مەبەستمان رەوانشاد مام جەلال و دوای ئەویش دکتۆر بەرهەم ساڵحە. هەروەها من وای بۆدەچم پارتی مەبەستی جدی نەبووەو نیە بۆ وەرگرتنی ئەو پۆستەو ئەو سێ کەسەشی کە تا ئێستا بۆ ئەو پۆستە پاڵاوتوونی زۆر بەلایەوە گرنگ نەبوون، ئەگەر دەرچوون باشە ئەگەر دەریش نەچوون ئەوەندە گرنگ نین بۆ پارتی.

بەهەرحاڵ ئەمە ئامانجی ئەم باسە نیە، بەڵکو مەبەستی ئێمە ئەوەیە لە کاتێکدا عێراقی عەرەبی و عێراقی عەجەمی ئەوساو ژیر هەژموونی عەجەمی ئێستا هەر رۆژێک لە توانایدا بێت هەمان ئەو سیاسەتانە بە دژی کورد پیادە دەکاتەوە کە رژیمی بەعس کردوونی، کەچی لەم بارودۆخەدا پارتی و یەکێتی سەرقاڵی ململانین لەسەر پۆستی کارتۆنی- تەشریفاتی- سەرک کۆمار. ئەمەش دەرخەری باڵادەستی عەقڵ و گوتاری حیزبایەتی تەسکی دژ بە بەرژەوەندی نەتەوەیی کوردیە لە لای هەردوو حیزب. باشە باپرسین ئەو هەموو تەنازولاتەی یەکیتی و پارتی بۆ سونەو شیعەی عێراقی دەکەن و سەرئەنجامیش هیچیان بۆ بەرهەم ناهێنێت و ل□ بەرچاوی ئەوان و نەتەوەی خۆیشیان سوکترو بێ بەهاتریان دەکات، تەنازولات بۆ یەکتری بکەن باشترنیە، کە ئەمەی دووەمیان هەم ل□ بەرچاوی ئەوانی عەرەب بەهێزتر نیشانیان دەدات و بەلایەنی کەمەوە نابنە جێگای لۆمەی هاونیشتیمانیانی خۆیشیان لەسەر ئەوەی ل□ بەردەمی ئەوانی عەرەبدا دابەش دەبن و لاواز و بێهێز دەردەکەون. دەبێ یەکێتی و پارتی ئەو حیزبانەی تریش کە بە ناوی کوردەوە چوونەتە بەغدا بەو ئەندازەی لە یەکێتی کورد دووردەکەونەوە بەو ئەندازەیە سووک و بێ بەها د□ب□ن، بەڵام دابەشبوونی یەکێتی و پارتی زیانەکەی هەر سووکبوونی خۆیان نیە بەڵکو زیانی بۆ پێگەی کوردو بۆ ئایندەی کوردستانیش دەبێت. هەربۆیە دەشێ بگوترێت، ئەگەر ئەم دوو حیزبە هەستی بەرپرسیارێتیان

بەرامبەر بە ئێستاو ئایندەی نەتەوەکەیان هەبێت، ئەگەر گوێی بیستن و عەقڵی لێکدانەوەیان هەبێت، ئەوا تاکە وەڵامدانەوە بە بڕیاری دادگای بەناو فیدراڵی بەغدا ئەوەیە دەستبەرداری ململانێی پڕوپوچ و نانەتەوەییانەیان بن لەسەر پێست و پلەو پایەی بەغداو دەست لەناودەست پێداگری لەسەر مافە دەستووریەکانی کوردستان دەکەن و هەرکەس و لە هەرلایەکیان هەرپێستێک وەربگرێت وەها سەیری دەکەن نوێنەری هەردوولایانە لەوە و دەبە دەنیاشبن کە پێستەکانی کورد لە بەغدا کارتەنین و هەر دابەشبوون و ناکۆکی و ململانێیەک لەسەر پێست و پلەو پایە بە کورد سەرئەنجام بە زیان دەشکێتەوە بە پێگەی کورد. کەواتە ئەو پرسیارەی کە دەڵێت: کامیان بە کورد گرنگە یەکبوون، یان ململانێ لەسەر پێستە کارتەنیەکان؟ بێگومان لۆجیکی عەقڵ دەڵێت بەبێ یەکێتی و یەکبوونی کورد پێستەکان نەک گرنگ نین بەڵکو بەدەستهێنانیشیان هەر دۆڕاندنەو ئەگەر کورد یەکگرتوو نەبێت، هەرچیش بەدەستبهێنێت، ناتوانێت بیپارێزێت و کاتیەو هیچ بەهایەکی نەتەوەیی و نیشتیمانیشی نابێت.

لە دەفتەری بیرەوەریی ڕۆژانەوە-38- ستیڤان شەمزینی

فلاشباک

بەشی سی و هەشت

ئەمڕۆ چوارشەممە، کاتژمێر چواری و نیوی دوانیوەڕۆ، بە دیپەرتکراوی گەڕاومەتەوە سلێمانی. ئێستا لە هۆڵی میدیای پێشووم کە ئێستا بووەتە ناوەندی چالاکی لاوان، لە ژوورەکەی “ئەرکان عەلی” دانیشتووم، ئەو پیانۆ ئەژەنێ، منیش ئەم دێڕانە یادداشت ئەکەم. “نیاز عومەر” گوێی گرتووە. باسی سنووورداشی خەمم بۆ کردن، چۆن دەریا لە شەوێکی هێمندا لێمان شێت بوو، یەکەمجارم بوو بچمە ناو دەریا، کەچی شەپۆلەکان زۆر تووڕە بوون، ئاسمانیش لە شەپۆل تووڕەتر و تاوە تەرزەیەک خەریکبوو زەورەقەکەمان ژێراوژوور بکا. بەهەزارحاڵ گەیشتینە کەنارێک، بەڵام پۆلیس نیوەی وەجبەکەی

ئەمەیان دەستگیر کرد، کە من و "ئاسۆ عوسمان" لەناو دەستگیرکراوەکاندا بووین، دوای چوار ڕۆژ لە زیندان پۆلیسی تورکی ڕادەستی زاخۆیان کردینەوە و ئێستاش لە سلێمانیم. ئەوەی بەسەرمان هات ماددەی خاوی ڕۆمانێکە یان فیلمێکی سینەمایی.

لەگەڵ گەیشتنم بە شار، ئاسایشی یەکێتی دەستگیرکردیان کردم بە ماوەی سێ ڕۆژ، پاشتر بەکەفالەت ئازادیان کردم، مەرجی ئەوەشیان بە داناوم کە هەموو ڕۆژانی "دووشەممە و پێنجشەممە" لە هۆبەی ڕامیاریی ئیمزا بکەم، سێ ڕۆژیشە هەموو ڕۆژێک کەرتی ئاسایشی رزگاری ئەنێرن بە شوێنما و لێکۆڵینەوەم لەگەڵ ئەکەن. ژیانم لە ژێر کۆنترۆڵە، کەس ناوێرێ نزیکم بێتەوە، ڕۆژانە کاتەکانم لەگەڵ "هاوژین مەلا ئەمین" و "ئاسۆ عوسمان" ئەبەمە سەر. هاوژین ئێستا ناوبانگێکی باشی هەیە بە تایبەت پاش ئەوەی لەلایەن ئیسلامییەکانەوە بریندار کرا لەسەر نووسینەکانی و یەکێتی پاسەوانی ئەکەن، ئەوەش بە ئەم دۆخەی من باشە. جیا لەوەش دوێنێ ئێوارە "محەمەد عەدنان"م بینی کزۆڵە ببوو لە سەهۆڵەکە، سەمون و چای ئەخوارد، بە دەنگێکی نووساوەوە وتی لەوانەیە ڕۆژێ ئەم سەموونە وشکەش نەمێنێ. "قسەکەی حەمە، ئاسۆی تووشی تاسان کردووە".

نیوەڕۆش کاتێک "ئەرکان" لێی پرسیم سەعات چەندە؟ کاتژمێرەکەی دەستم داکەند و کەشام بە زەویدا و شکاندم. وتم کە پێوەری بە کات داناوە؟ بە ئەبەد ئێستا سەعات دوو بێت بە سەعات شەش نییە؟. کات بە ئەمە هەر یەک شتە. ئەوە کات نییە ئەڕوا و تێدەپەڕێ، ئەوە ئێمەین ئەڕۆین و تێدەپەڕین!. زەمەن شتێکی وەستاوە، مرۆڤ وەهمیانە سالەکان و وەرزەکان ئەژمێرێ، ئەگەرنا هیچ تێناپەڕێ جگە لە تەمەنی خۆی. ئەرکان وتی: ئەمەی کردت شتێکی ناماقووڵە، بەڵام شێتییەکی جوانت تیایە. منیش بە تووڕەییەوە لەبەردەم دەرگای ناوەندی لاوان، هاوارم کرد: دژی هەر لۆژیکێکم. دژی عەقڵانییەتم. دژی رایگشتیی و ئەکادیمیام. دژی هەر شتێکم زۆرینە پێیان راست بێ، کێشەم لەگەڵ خودی خۆشم هەیە ئەو کاتەی ناکەومە پارادۆکسەوە.

هەوڵ ئەدەم جارێکی تر لەم وڵاتە دەربازم بێت، خەریکە تووشی پارانۆیا ئەبم! هەست ئەکەم لە هەموو لایەکەوە چوار دەورم بە سیخوڕەکان تەنراوە. هەروەک چۆن "ڕۆسۆ" هەستی ئەکرد تارماییەکان شوێنی کەوتوون، منیش هەمان هەستم هەیە. ژیانم کۆنترۆڵ کراوە، بچمە دەرەوەی شەستی ئەبێ ئاسایش ئاگادار بکەم و ڕەزامەند بن.

پێش لەگەڵ گروپێک گەنج لە باخی گشتیی دانیشتبووین و باسی فەلسەفە و مۆدێرنێتە و ڕۆشنگەریمان ئەکرد، زوو زانیم چوار دەورمان پڕ بووە لە سیخوڕ، بۆیە دانیشتنەکەم جێهێشت، دواتر هاوڕێکانم دەستگیر کرابوون. ئێوارەکەشی لەگەڵ "ڕێباز حەمەجەزا"

یەک لیتر "جنی ئەبوشەبقە"مان برد، چەقچەق، بەڵام سیخوڕەکان نەیانهێشت بە دەمانەوە بنووسێ، چەند ئەلکهولمان خواردەوە سەرمان مەروولەشی نەکرد. ئاخ.
بەرنامەم هەیە، لە هەر کوێیەک بم، دەست بکەم بە نووسینی کتێبێک بە ناوی "گۆران و نوێکردنەی شیعری کوردیی". ئەگەرچی "گۆران" شاعیری بەهار و سروشتە، فۆرمی کارکردنی لە شیعردا سەر بە قوتابخانەی ریالیزمە، بەڵام رۆڵی ئەو لە نوێکردنەوەی شیعری کوردیدا قابیلی فەرامۆشکردن نییە. وەلێ ئێستا من رەشبینی باڵی بەسەر رۆح و دەروونما کێشاوە، کە هەر پێرێ بە "رێباز"م وت "گەشبینی تلیاکی گەلانە.. هیوا، وەهمی گەمژەکانە ژیان تەنیا بریتییە لە تاریکی ئەوەی پێشان وجودییەکان دەیانووت لە تاریکی زگی دایکمانەوە بۆ تاریکی ژیان پاشان بۆ تاریکی گۆڕ". یان وتم "ئەڵێن ژیان بریتییە لە چرکەساتی خۆش و ناخۆش. بە زمانە میللییەکەی ئەڵێن ژیان خۆشی و ناخۆشییە. من ئەتوانم گەواهی بدەم لەسەر هەزار ناخۆشی ژیان، هەرچی خۆشییەکەشە من نەمبینیوە وەلێ زۆرم بیستووە".
هەر ئێستاش بەم چەند دێڕە کۆتایی بەم درێزدادەییە ئەهێنم، قفڵکردنی بابەتێک ئەبێ بەجۆرێک بێ دەرگا بۆ بیرکردنەوە بکاتەوە:

یەکەمجار کە من خۆم کوشت، هەموویان سەرقاڵی ژیان بوون
هەموو لە منەوە فێری خۆکوشتن بوون
بەڵام کەسیان وەک من نەیانزانی بەچی خۆیان دەکوژن

29-8-2000

تێبینی: ئەم بەشە لە لاپەڕە 130-134 کتێبی "فلاشباک"چاپ و بڵاوکراوەتەوە. کتێبەکەش لە سەرەتای ساڵی ٢٠١٧ چاپ بووە.

مافیای کوردی و تیرۆریستی عەڕەبی.. هەرێز خەسرەو تۆفیق

لەباکوری عێڕاق مافیا بەقاتی کوردی و لەژێر دروشمی دیموکڕاسیدا حوکم دەکات. وە لەباشورو ناوەڕاستی عێڕاق تیرۆریست بەدشداشەی عەڕەبی حوکم دەکات. زۆر بەسادەیی جیاوازی مافیاو تیرۆریست،

ئەوەیە یەکەکیان لەپەناو ئایدۆلۆژیایی ئایینییدا، دونیا وێران دەکات و مرۆڤ قەتڵو عام دەکات. ئەویتریشیان لەپەناو پارەو دەسەڵاتدا وڵات وێران دەکات و هەزاران مرۆڤ دەکوژێت. حاڵی حازر لەتەواوی عێراق و کوردستان شتێک نەماوە بەناوی دەوڵەتداری و حوکمڕانیی یاسایی، بەڵکو ئەوەی هەیە لەکوردستان مافیای کوردی حوکم دەکات و لەباشورو وەسەتی عێراقیش تیرۆریستی عەرەبی لەسەر کورسی دەسەڵاتە. سروشتی ژیانی سیاسیی وڵاتەکە بەو ئاراستەیە ڕۆیشتووە، کە دەسەڵاتێک دروست نابێت کە شەرعیەتی لە گەلەوە وەرگرتبێت، ئە دیموکراسی ڕاستەقینەش ئەوەیە هاوڵاتیان دەسەڵاتداران دەستنیشان بکەن و هەر بەدەنگی هاوڵاتیان لەدەسەڵات لابدرێن. چونکە ئەگەر دەسەڵاتێک شەرعیەتی لە میللەتەوە وەرگرت، ئەوا ناتوانێت وەکو تیرۆریست و مافیا حوکم بکات و سە دەکاتەوە لە لێپێچینەوە. بەڵام تەواوی هێزە سیاسیی و سەربازییەکانی عێراق لە شیعەو سوننەو کورد، ناشەرعین و لەژێر ڕۆشنایی دەستور و قانوندا حوکم ناکەن و هێزە سیاسیی و سەربازییەکانی سوننەو شیعە بەشەو بەماسکەوە وەکو تیرۆریست حوکم دەکەن و یەکتر دەکوژن، بەڕۆژیش وەکو سەرکردەی مۆدێرن و بەقاتو بۆینباغەوە دەردەکەون و باسی ئازادی و مافی مرۆڤ و دیموکراسی دەکەن.

هەروەها لەکوردستانیش دەسەڵاتدارانی یەکێتی و پارتی لەبەردەم کامێراکاندا وەکو فریشتەو فریادڕەس دەردەکەون و دواتریش دڕندەترین مافیاو گەورەترین چەتەیی دەکەن بەکڵاشی هەورامی و قات و جامانەی کوردیەوە. یانی بەڕاستی کڵاش و جامانەی کوردیشیان سوک کردووە. نمونە مەسعود بارزانی لەوەتەی هەیە جامانەی کوردی لەسەرەو لە پانزە ساڵیشەوە مافیایەکی دەست سورە بە کوشتنی هەزاران کەس و ژێرزەمینەکانی ئاوس بوون بەدزینی سەدان ملیارد دۆلار. لەکاتێکدا لەکلتوری کوردیدا جامانەو قاتی کوردی ڕەمزی هەیبەت و سومعەو شەخسیات و پیاوچاکی و دەستپاکی و ڕەفتارجوانییە. یانی شتێکی سەرسوڕهێنەرە کە لە دونیادا مافیاکان لەشەرمان و لەترسان ڕووی ڕەشیان دادەپۆشن و لەکون و پەناگا دورەپەرێزەکان خۆیان حەشار دەدەن. کەچی مافیای کوردی بێ شەرمانە لەسەر کورسی دەسەڵاتەو حوکمی خێڵک دەکات و ڕوو قایمانە ڕۆژانە دێتە سەر شاشەی تیڤییەکان و دەمامکیش ناکات. تەبعەن ئەوە لای سوننەو شیعەی عێراقیش بەهەمان شێوەیە، تەنها جیاوازی ئەوەیە سیاسیەکانی ئێمە مافیان لەبەرگی حوکمڕانداو سیاسیەکانی ئەوان تیرۆریستن لەبەرگی حوکمڕاندا..

دەسەڵاتدارانی هەرێمی کوردستان چی تر نابێ بە دەسەڵاتی کوردی ناوزەند بکرێن، بەڵکو ئەوان گروپی مافیایی کوردیین. کە ئەوانیش

دابەش بوون بەسەر هەردوک گروپی مافیاکانی بنەماڵەی بارزانی و مافیاکانی بنەماڵەی تاڵەبانی. تەنانەت ئەمانە لەدیکتاتۆرەکانیش قێزەونترن، چونکە دیکتاتۆر لەگەڵ زوڵم و ستەمەکەشی لانیکەم کەمێک خزمەتگوزاری پێشکەش بەهاوڵاتیانی دەکات و پارێزگاریان لێدەکات. بەڵام لە کوردستان هەر هیچ خزمەتگوزارییەک نییەو لە ٢٠١٧شدا بینیمان کاتێک هێزە میلیشیا تیرۆریستەکانی شیعە هێرشیان کردە سەر کوردستان هەرچی هێزو میلیشیا چەکدارەکانی سەر بە بنەماڵەی تاڵەبانی و بارزانین وەکو قاحپە ملیان حیز کردو نەیانتوانی تەنانەت یەک ڕۆژ بەرگری لە میللەتی کورد بکەن.

بۆیە ئا لێرەدایە کە میللەتی کورد هەزار جار خۆزگە بەحوکمی دیکتاتۆرێک دەخوازێت، چونکە هەموو دیکتاتۆرێک سروشتێکی هەیە، ئەویش ئەوەیە کە هەرکەسێک ئەگەر چالاکی سیاسیی نەبێت لەدژی حوکمی ئەو، ئەوا هەقی نییە بەسەرییەوە. بەڵام حوکمی مافیا وانییە، مافیا هەقی هەموو تاکێکی ناو کۆمەڵگا دەخوات، سەروەتی هەموومان دەدزێت، وە تۆ دزی بیت یان نا، ئەو هەر دزی تۆیەو کوشتنی دەست و دوژمن لای مافیا وەکو یەک وایە. بۆیە تەنانەت حوکمی تیرۆریست و داعشیش خراپیەکەی کەمترە لە حوکمی مافیا. یانی مەبەستم ئەوەنییە کە حوکمی تیرۆریستان باشیەکی هەبێت، بەڵکو تیرۆریست و دیکتاتۆرو مافیا هەموویان خراپن، بەس دیکتاتۆر خراپی لەتیرۆریست کەمترەو تیرۆریستیش خراپی لەمافیا کەمترە، بەم پێیە مافیا لەهەموویان دڕندەترو قێزەونترو مەترسیدارترە. ئیتر بەداخەوە حاڵی حازر کوردستان لەلایەن دوو گروپی مافیایی تاڵەبانیەکان و بارزانییەکان بەڕێوە دەچێت.

یەعنی من لەخۆمەوە بەمافیا ناویان ناهێنم، بەڵکو بەدەلیل و بە پێوەرە. بە نمونە بەم پێوەرانەی خوارەوە. یەکەم مافیاکانی بارزانی و تاڵەبانی بازرگانیەکی زەبەلاح بەسامانە سروشتیەکانی وەک نەوت و غاز دەکەن، لەدەرەوەی یاسا و بەشاراوەیی و کەس نازانێ داهاتی چەندەو بۆ گیرفانی کێ دەڕوات، هەرچەند حەفتەی ڕابردوو دادگای عولیای فیدڕاڵی لەبەغداد بڕیاریدا کە چیتر دەسەڵاتدارانی کوردستان ناتوانن نەوت و غاز بفرۆشن بەبێ بەغداد، بەڵام ١٧ ساڵە دەیفرۆشن. دووەم لەکوردستان شتێک نییە بەناوی بازاڕو بزنزی ئازاد، تەواوی بازرگانییە گەورەکان لەلایەن کۆمپانیاکانی یەکێتی و پارتی قۆرخ کراون و کەس ناتوانێت بازرگانی داوو دەرمان و پێداویستییە تەندروستییەکان و ئەتەمبێل و ئاسن و چیمەنتۆ بکات. تەنانەت بۆ بازرگانییە بچوکەکانی وەکو دەواجین و مەلەوانگەو هەر پڕۆژەیەکی هاوشێوە کەس ناتوانێ بیکات ئەگەر ڕێژەی ٢٥% نەدات بە بەرپرسێکی مافیاکان. سێیەم دەسەڵاتدارە مافیاکانی کوردی خاوەنی

زیندان و ژێر زەمینی نهێنین و سەدان کەسیان ڕفاندووەو بەدەیان ساڵ لەم زیندانە نهێنیانەدا دەناڵێنن، تەنا نەت دەنگۆیەک هەیە بەشێکیان ئەنداما نی لەشیان دەرهێندراوەو فرۆشراوە، بۆ نمونە گلێنەی چاوو جووتە گون و گورچیلەو هتد. چوارەم مافیاکانی کوردی خاوەنی هێزی چەکداری میلیشیای نایاسایین لەدەرەوەی نیزام و چاودێری دەوڵەتدا، هێزی چەکداریش کاتێک لەدەرەوەی یاسادابوو سڵ لەهیچ ناکاتەوەو مافەکانی مر□ق پ□شێل دەکات. پێنجەم مافیاکانی یەکێتی و پارتی بەئاشکرا شەڕی تیرۆریان دەکردو بەنهێنی بازرگانییان لەگەڵ داعش دەکردو چەکییان بەداعش دەفرۆشت بە پارەیەکی زۆر زیاتر لەنرخی خۆی. هەروەها نەوتیان لەداعش دەکڕی بەنرخێکی زۆر کەمتر لە نرخی خۆی. ئەم چەند نمونەیەی باسم کرد نە لەدیکتاتۆردا هەیە نە لەتیرۆریستاندا هەیە. بۆیە بە ڕای من مەترسیدارترین شوێنی جیهان کوردستانی عێڕاقە چونکە مەترسیدارترین مافیاکان حوکمی دەکەن.

لەوانەیەو لەوانە نیە!.. محمد باپیڕ

لەوانەیە سەرکرداتی کورد بەهۆی ئەوبڕیارەی دادگای فیدڕالی بە ئاگابێن لەخەوی غەفلەت ولەوانەشە بە ئاگانێن.

لەوانەیە نەوت ببیتە خێروبەرەکەت لۆ هاوڵاتیانی کوردستان لەوانەشە بیتە بەڵا بەسەر خەلکی هەرێمی کوردستان .

لەوانەیە لەدوای ئەو بڕیارە کورد لەگەل بەغداد ڕێک بکەوێت لەوانەشە ڕێک نەکوێت .

لەوانەیەئەو بڕیارە بچێتە بواری جێ بە جێ کردن لەوان□ش□ن□چێتە بواری جێ بەجێ کردن

لەوانەیەیە 200ملیارەکە بێت ل□ بەغداد و لەوانەشە نەیەێت .

لەوانەیە هۆکارەکانی نەهامەتی و خرابی بارودۆخی کوردستان هەمووی خەتای مستەشارەکان بێت و لەوانەشە خەتای وان نەبێت.

لەوانەیە خەلکی هەرێمی کوردستان شاگەشکە بێت بەو بڕیارە لەوانەشە عاجزبێت.

لەوانە لەمەودوا فرۆشتنی نەوت شەفاف بێت لەوانەشەشەفاف نەبێت.

لەوانە ئەوباجەی خەلک دەیدات بە خزمەتی هاوڵاتیان بگەڕێتەوە لەوانەشە نەگەڕێتەوەو حەپەلەش بکرێت.

لەوانەیە حیزبەکوردیەکان لەمەودوا یەک بگرن و لەوانەشە یەک نەگرن.

لەونەیە پاشەکەوتی موچەخۆرەکان بگەڕێتەوە لەوانەشە دیزەبەدەرخۆنە بکرێت.

لەوانەیە هاتنی موچە لەمەودوا بەموژدە بڵاو نەکرێتەوە لەوانەشە بڵاو بکرێتەوە

لەوانەیەهێزی پێشمەرگە یەک بخرێت لەوانەشەیەک نەخرێت

لەوانە هەڵبژاردن لەکاتی خۆی بکرێت لەوانەشە نەکرێت

لەوانە دوو ئیدارەی نەمێنە و لەوانەشە بمێنەت

لەوانەیەدیموکراسی لەکوردستان بەرقەراربێت لەوانەشە بەر قەرارنەبێت.

لەوانەیە هەرسێ حیزبی ئیسلامی یەک بگرن لەوانەشە یەک نەگرن.

لەوانەیە پارتی و یەکێتی ئاگاداری بارو دۆخی خەلکی خۆیان نەبن و لەوانەشەئاگاداربن بەڵام خۆ لەخۆتی بدەن.

لەوانەیەگەندەلی لەکوردستان کەم بێت و لەوانەشە زیادبێت.

لەوانەیە مافی چینی ماموستاکان بگەڕێتەوەلەوانەشە زیاتر ئیهمال بکرێن

لەوانەیە باج و دەرامەت زیاتر بکرێت لەسەر حەلک لەوانەشە کەم بکرێت

لەوانەیە یەکسانی و عەدالەت لەکوردستان دروست بێت لەوانەشە خەراتربێت.

لەوانەیەمتمانە بگەڕێتەوە لای تاکی کورد لەوانەشە نەگەڕێتەوە

لەوانەیە هەستی نیشتمانی جارێکی تر لای گەنجی کورد دروست بێتەوە لەوانەشە دروست نەبێتەوە

لەوانە تەزویر لەهەڵبژاردن کەم بێتەوە لەوانەشە زیاتربێت

لەوانەیە کورد فریادڕەسێکی بۆ دروست بێت لەوانەشە هەربێ سەربێت.

لەوانەیە ئەشیا لەبازار هەرزانتربێت لەوانەشە هەرئەوها گرانبێت.

لەوانەیە سیاسیەکانمان وازلە بازرگانی بێنن لەوانەشە واز لە نەهێنن.

لەوانەیە شەفافیەت لەفرۆشتنی نەوت و گومرگەکان و داهاتی کوردستان لەمەودوا دروست بێت و لەوانەشە دروست نەبێت..

لەوانەیە کۆچی گەنجان لەبەهارە زۆربێت و لەوانەشە زۆرنەبێت.

لەوانەیە ناوچەگەری و شار شارێنی لەلایەن حیزبی کوردی کاڵبێتەوە لەوانەشە خراتربێت

لەوانەیە کوردستان زۆر پێشبکەوێت بەوداهاتە ز□ بەلاحەی هەیەتی
لەوانەشە وەکی مێزێ حوشترێ بگەڕێتەوە دواوە…
لەوانەیە هەڵی کار بۆگەنجان فەراهەم بکرێت لەوانەش□ نەکرێت…
لەوانەیە ئاستی زانستی قوتابیان بەرەو نزمی بڕوات ولەوانەشە بەرزبێتەوە.
لەوانەیە ه□للی شەمەندەفەر لەکوردستان چاک بکرێت لەوانەشە ڕادێۆ بێت
لەوانەیە ماستاوچیەکان وەختێک زەلیل بن لەوانەشەماستاوچیەکان هەرماستاوچیبن

لەوانەیەدەرکراوەکان بگەڕێنەوە لەوانەشە ملیۆنێک سال هەردەرکراو بن..
لەوانەیە یەکێتی هەستێتەوە لەوانەشە خەونی حوشترێ بیت .
لەوانەی□ پارتیش بەسیاسەتی خۆی دابچێتەوە لەوانەشە هەروەک خۆی بیت.
لەوانەیە کێشەی کورد چارەسەربکرێت لەوانەشە هەر تیجارەتی پێ بکرێت وەک ئێستا…..

(ماویەتی)
ئەوەی باسم کرد حەقیقەت وماهیەت و واقعی حالی کوردستانە ئەوەی دەڵێ وانیە فەرموو بابێت بۆی بسەلمێنم.

محمد باپیڕ
چاودێری سیاسی

بەیانی پشتیوانی کۆمەڵێک هاونیشتمانیی کوردی عێراقیی لە بڕیاری دادگای فیدراڵیی عێراق،

سەبارەت بە نادەستوریی فرۆشتنی نەوت و غاز..

ئێمە، کۆمەڵێک هاونیشتمانیی کوردی عێراقیی، لە عێراق و هەرێم و تاراوگەوە، لە چالاکوان، نووسەر، رۆشنبیر و سیاسیی و…تاد ئەمانەوێ لە رێگەی ئەم بەیانەوە، رووی بە رای گشتیی خەڵکی عێراق، سەرنجەکانی خۆمان لە هەمبەر بڕیاری دادگای فیدراڵیی عێراق، سەبارەت بە نادەستوریی فرۆشتنی نەوت و غاز لە لایەن بنەماڵە دەسەڵاتدارەکانی هەرێمەوە، باس بکەین

1. وەکو زۆرینەی ڕەهای خەڵکی کوردستان، ئەم بڕیارە بە ئەرێنیی ئەبینین، بەڵام بە حەذەرێکی زۆرەوە، باشتر بوو کە بڕیارەکە بڕیارێکی ستراتیژیی، نیشتمانیی، عێراقیی و دیراسەکراو بووایە، نەک بڕیارێکی تاکتیکیی، کاتیی و تۆڵە ئەستاندنەوەی ئەم لایەن و ئەم دەوڵەت بێت لە هەمبەر ئەو لایەن و ئەو دەوڵەتی ناوچەکە. لە هەموویشی گرنگتر ئەوەیە چۆن ئەو هەموو دەعمە جەماوەرییە لە ئاستی عێراق بە گشتیی و هەرێمی کوردستان بە تایبەتیی، بەگەڕ ئەخرێ بۆ جێکەوتکردنی یەکجاریی ئەم بڕیارە و بۆ ئەبەد مەلەفی نەوت و غاز، لە دەستی میلیشیای بنەماڵەکان، دەرئەهێنرێت.

2. وێڕای درەنگیی لە بڕیارەکە، کە ئەکرا بەر لە دە ساڵ ئەمە بکرێ، بەڵام گرینگییەکەی لەوەدایە کە دەتوانرێ بەهۆیەوە کۆتایی بە تەنازولاتی هێز و حیزبە عێراقییە جۆراورەکان بهێنێت بە بنەماڵە نەوتفرۆشەکانی هەرێمی کوردستان، بە هۆی ئەم دۆخی نەوت دزیین و قاچاغچییەی هەرێمەوە، بەشێکی زۆر لە هەرێمی کوردستان، وەکو موستەعمەرەیەکی تورکیی رۆڵ ئەبینێ. زۆر گرنگە هەموو دەعمێکی شەعبیی و دیپلۆماسیی و نێودەوڵەتیی، بەکاربهێنرێت بۆ جێکەوتکردن و بەعەمەلییکردنەوەی ئەم بڕیارە.

3. خەڵکی هەرێمی کوردستان، لە ژێر دەسەڵاتی کلیپتۆکراسیی بنەماڵە دەسەڵاتدارەکانی هەرێمی کوردستاندا، بە ئەنقەست برسیی ئەکرێ، زەلیل ئەکرێ و ئیرادەی تێک ئەشکێنرێ. زۆر گرنگە دادگای فیدراڵیی و حکومەتی عێراق، لەسەر ئەم پرسە و هەر پرسێکی تری سیاسیی و ئابووریی و عەسکەریی، خەڵکی کوردستان نەکەن بە ئامانج، پێویستە حکومەتی عێراق، واز لە تەنازولات بهێنێت بە بنەماڵە دەسەڵاتدارەکانی هەرێم و تەنازول بە گەلانی عێراق و داواکارییە ئابووریی و سیاسییەکانیان بکات کە لای کەمی خۆشگوزەرانیی و کەرامەتی ئینسانیی و دابینکردنی موچە و بژێویی خەڵکە. خەڵکی

کوردستان بەراورد بە بەشەکانی تری عێراق، تەنانەت موچەکانیشیان وەرناگرن، وێڕای ئەو هەموو گەندەڵییی و دزیی و تاڵانییە، بە تایبەتییش لە مەلەفی نەوت و غازدا کە وڵاتانی ئیقلیمیی و کۆمپانیا بیانییەکان و بنەماڵە حیزبییەکانی کوردستان، لەنێوان خۆیاندا قازانجەکەی بەش ئەکەن و خەڵکیش بە ئەنقەست و بە بەرنامە برسیتر و هەژارتر و بێئیرادەتر ئەکرێن.

4ـ. لە سەرەنجام، هیواداریـن، حکومەتی ئێستا و ئاییندەی عێراق، بە هەموو وردەکارییەکانییەوە ئەم بڕیارەی دادگای فیدراڵیی جێکەوت بکەن و بشتوانن خەڵکی کوردستان لەم قاتوقڕیی و هەژاریی و برسیکردنە بە ئەنقەستە، رزگار بکەن. لە کەی پرۆسەکەدا پێویستە هاوڵاتییان و خزمەتکردنیان لە بەصرەوە و رومادییەوە بە زاخۆ و هەڵەبجە، سەنتەر بن، پێویستە حکومەتی عێراق، زامنی سەرکەوتن و جێبەجێکردنی ئەم بڕیارەی دادگای ئیتیحادیی بکات، مەلەفی نەوت و غاز، هیچ سازشێکی تێدا نەکات، بەڵام زۆر گرنگیشە کە گەرەنتی بودجەی هاوڵاتییانی هەرێم بکات بە کەی موچە و وردیینەی ماددە و فەسڵ و بابەکانییەوە.

نحن نخبة من المواطنين الكرد من داخل البلد وخارجه من ناشطي المجتمع المدني والكُتّاب والمثقفين والسياسيين، نتوجه بهذا البيان الى الرأي العام العراقي موضحاً فيه كالآتي موقفنا حول القرار الصادر من المحكمة الاتحادية العليا والذي اقرت المحكمة الموقرة من خلاله على عدم دستورية قانون النفط والغاز الكردي، القانون الذي بموجبه تقوم العوائل السياسية باحتكار كل الموارد الاساسية التي هي في الاساس ثروة وطنية لجميع أبناء الشعب من دون استثناء.

أولا: يُلاحظ وأن الأغلبية الساحقة من الشعب الكردي في إقليم كردستان ترحب بالقرار هذا ترحيباً حاراً و كبيراً مصاحبا بحزمة من التحفظات والتي هي تبدو وكأنها في الغالب مخاوف بالغةُ الجدية! الاغلبية الآنفة الذكر تمني النفس على أن يكون القرار هذا قراراً استراتيجياً وطنياً ينبع من الحس الوطني والشعور بالمسؤولية، بناءً على دراسة مستفيضة سبقت عملية إصدار القرار، إذ وأنها تتطلع في الوقت نفسه إلى أن لا يكون القرار قراراً انتقاميا صُدر و فُرض من قبل طرف ما على دونه من الأطراف بغية إرغامه على الموافقة والدخول الى لمعادلة سياسية سواء إن كان هذا الطرف الضاغط داخلي أم خارجي، في حين إنها تُؤكد على أن الأهم من هذا كله هو توظيف الدعم الجماهيري الواسع لتثبيت القرار وتطبيقه بحذافيره ليتسنى للحكومة المقبلة انتزاع ملف النفط والغاز من أيدي ميليشيات العوائل الحاكمة في اقليم كردستان العراق نهائياً .

ثانيا: كان من المفترض أن يصدر القرار قبل عشر سنوات أو أكثر؛ لكنه أتى متأخرا بسبب تنازلات قدمتها القوى والأحزاب العراقية للعوائل المستحوذة على آبار النفط وحقوله في الإقليم بغية الحفاظ على المصالح المشتركة. ونتيجةً لسياسةِ المجاملة والمداراة هذه، أصبح اليوم جزء شاسع من إقليم كردستان يُعامَل على الأصعدة السياسية والعسكرية والاقتصادية والامنية وكأنه مستعمرةٍ تركية! لذا فأصبح من الضروري بمكان دعم القرار شعبياً و حكومياً والاسراع في تطبيقه على أرض الواقع.
ثالثاً: تجري و منذ سنوات من الآن في ظل المنظومة الكليبتوقراطية الكردية عملية ممنهجة تهدف إلى تجويع الشعب وإذلاله لذا فعليه يتوجب على الكل من الحكومة المركزية والمحكمة الاتحادية العليا اجتناب استهداف الشعب الكردي مُستندة الى هذا القرار أو أي قرار آخر يُصدر منهما بشأن أية قضية كانت من القضايا السياسية والاقتصادية والعسكرية، العالقة و غيرٍ المحسومة؛ مُجتنبة تفاقُم الأزمات وتعميقها. في حين يجب ايضاً على الحكومة المركزية التصرف بمسؤولية وحكمة، كما من واجبها الاستجابة لمطالب الشعب في إقليم كردستانٍ لا الإذعان والتماهي مع العوائل السياسية ومصالحها!
رابعاً: إذ و إننا نرجو من الكل من الحكومة الحالية والقادمة الجدية والإسراع في تنفيذ تفاصيل و بنود القرار هذا كي يكونوا عونا للشعب في مسيرته نحو الخلاص من الفقر والتجويع المنظم والممنهج! بحيث ان تكون كرامة المواطن وخدمته مركز اهتمام السلطة التنفيذية من البصرة والرمادي إلى حلبجة وزاخو. إذ نحن نُحمل الحكومة المركزية ضمان ميزانية الإقليم بتفاصيلها من الرواتب تخصيص المبالغ المحددة لتنمية الأقاليم بالاضافة الى الميزانية التشغيلية.

د.نوزاد رشيد- طبيب-استراليا
دشتي علي- أستاذ جامعي/گرميان
خرامان صابر
اراس مصيفي
ريباز حسن-رانية
ازاد ملا نبي-چومان
مجيد غفور- السليمانية
آسو جوهر-كركوك
دانا منمي-بريطانيا
رهند صابر – السليمانية
ريبوار ابراهيم- اربيل
نجمدين علي غفور- رانية

د.مراد حسن/ استاذ في جامعة فليندرس-استراليا
اردلان امين -اوروبا
هيوا كريم
سامي جبار ابراهيم- قسرى
شاسوار هرشمي-استاذ جامعي/سويد
نجات جاف-استراليا
قهرمان حسن/ استاذ جامعي/رانية
هيمن مامند/ ناشط سياسى/ السليمانية
د.پشتيوان صابر- جامعة السليمانية
هيوا خوشناو- بلجيكا
هوگر برايم/ السويد
شوان باقي
سوارە نامق/ السليمانية
شوان بورهان
هيمن شيخ رؤوف / السليمانية
هريز جمال/ بريطانيا
كاميار صابر
خالد حمد حسن- رانية
سركوت شمس الدين/ برلماني سابق
لاوان عثمان/ كاتب و ناشط
شاهكار عبدالله زاده
هادي حمه رشيد/ كاتب/ حلبجة
دانا عبدول/ ناشط
دلشاد مجيد/ كاتب و صحفي
شوان باقي- السويد
كارزان حكيم كاكە حمە- كركوک
شنيار انور- اميريكا
جبار حمد -كندا
عيسى سيودين-اميريكا
دلشاد مجيد-السويد
سامان عبداللە- دربندخان
طارق هموندي-اميريكا
زند حسين- كركوک
رڤند سليمان- دهوک
رنج عثمان-رانية
امانج علي- بريطانيا
گوران عبداللە -كندا

نياز مصطفى -كويسنجق
طاهر محمود عسكري
خالد-حمد-مدرس
بهروز حاجي – السليمانية
نسرين علي- كركوک
رستم محمد-چمچمال
رنج عثمان- رانية
احمد حاجى رشيد- عضو برلمان سابق
سردار امين-بريطانيا
اسماعيل گلالي- برلماني سابق
هيرش عبدالرحمان- اميريكا
مجاهد محمد امين/ناشط-حلبجە
آراس محمد/ السليمانية- ناشط
فرهاد قادر/ناشط-حلبجە
شالاو سركوت/ ناشط
لاست امين – بەريتانيا
تێبينيى: هەركەس ئازادە لاى خۆيەوە ناوى بخاتە سەر ليستەكە.